

102.
B-202.

A. TOOMS

EESTI MAKSUBILANSS

1924-26 a.

BALANCE DES PAIEMENTS DE L'ESTONIE

1924-26

-202

TALLINN 1927

Äratõmme Eesti Statistika kuukirjast nr. 66 (5)

A

5. 11.

ESTABLISHED 1852
BY THE
SOCIETY OF FRIENDS

167 151

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
(Dorpatensis)
38033

B 202.

39810

~~26692~~

167151

A. Tooms.

EESTI MAKSUBILANSS 1924—26 a.
BALANCE DES PAIEMENTS DE L'ESTONIE 1924—26.

S i s u: 1) Maksubilansi mõistest, lhk. 239. 2) Töö iseloom, lhk. 240. 3) Väliskaubandus, lhk. 240. 4) Välislaenu ja -võ'ad ning nende %₆, lhk. 242. 5) Side ja transport, lhk. 243. 6) Transiid, lhk. 243. 7) Välisesindamine, lhk. 243. 8) Komisjonid ja preemiad, lhk. 244. 9) Välismaile müüdu liikumata varandused, lhk. 244. 10) Muud, lhk. 244. 11) Laevandus, lhk. 245. 12) Makse, mis välisriikide laevad Eesti sadamais maksavad, lhk. 247. 13) Transiidiga ühenduses saadud sissetulekud, lhk. 248. 14) Kinofilmid, lhk. 248. 15) Reisijate kulud välismail, lhk. 249. 16) Välismaaliste kulutused Eestis, lhk. 249. 17) Väljaränd, lhk. 249. 18) Punktid, mille kohta meil andmed puuduvad, lhk. 253. 19) Lõppkokkuvõte, lhk. 254.

1. Maksubilansi mõistest.

Définition d'une balance des paiements.

Maksubilansiks nimetame kõigi teatud aja kestel välismaile makstud ja seal kulutatud summade kõrvutamist sama aja kestel välismailt saadud summadega. Selle juures pole tähtis, kas summa tegelik kulutaja või väljamaksja on riik, mõni eraorganisatsioon või eraisik. Peaasi on arvestada rahaliselt kõik väärtuste vahetus üle piiri.

Sarnane arusaamine maksubilansist vastab Rahvasteliidu poolt proponentide kavale ning loodetavasti leiab ligemal ajal aktsepteerimist kõikjal. Ennem oli samal alal mitmesuguseid erinevaid vaateid, ning kuni viimase ajani erinesid kokkuseatavad maksubilansid sisuliselt väga suurel määral.

Juba 1905 a. proponent A. Foville Rv. Stat. Instituudi istungil asuda rahvamajandusbilansside koostamisele. Arvestamisele pidid kuuluma 1) inimeste liikumine, 2) kaupade läbikäik, 3) raha liikumine, 4) väärtuste liikumine (väärtupaberid ja krediidokumendid) — kõik rahvusvahelises ulatuses.

Esimese punkti all mõtles Foville peamiselt välja-sisserändajaid, kes ka raha endaga ühes toovad. Praegusel ajal on selgunud, et sisse-väljarännul otsekohese rahakapitali juuretoomise mõttes kuigi suurt tähtsust pole. Ka sarnaseis sisserännuriikes par excellence, kui Ühisriigid, on korraldatud uuringud näidanud, et immigrantide poolt ühestoodavad summad on üsna tühiised.

Iseasi on muidugi immigrantide inimtööjõu, energia, teadmiste ja oskuse kapitalid, mida nad oma isikus ühes toovad. Ent kui ka oletada sarnaste kapitalide hindamist, siis peaks ühes sellega küsimust laiemalt võtma ja püüdma hinnata üldse ka kõike intellektuaal majanduslikku läbikäiku rahvaste vahel, isegi ideede ja patente kasutamist jne. Olgugi et Foville mõte sinnapoole sihtis, pole senini keegi tegelikult sarnaseid hinnanguid arviliselt püüdnud teostada.

Mõte, mis siis oli alles vormiltili selgusetu, omas kohe kindlad kontuurid, niipea kui see intellektuaal-füüsiline element kõrvaldati. Juba samal istungjärgul esildas Gruber rea andmeid Austria maksubilansi kohta 1892—1901, mida võib pidada esimeseks maksubilansi tegelikuks koostamiskatseks.

Instituut valis erikomisjoni vastava uurimiskava väljatöötamiseks. Kopenhaageni istungjärgul (1907) esitas Gruber ettekande maksubilansi koostamise põhimõtete kohta ja isegi vastava küsimuslehe kava. Mõlemal juhul käisitas Gruber juba ainult konkreetseid, rahas sündinud tehinguid.

Instituut teotses veelgi maksubilansi alal. 1911 a. esitati B. Stringher'i Itaalia maksubilanss, 1923 a. Fellner'i poolt Ungari oma.

Samuti teostatakse mitmed vastavad tööd eraisikute ja -asutiste poolt ka teiste riikide kohta (Inglise, Helveetsia, Argentina).

Rahvasteliidu majandusseksioon võis 1924 a. avaldada juba 13 riigi kohta vastavad andmed. 1925 a. vastavas väljaandes leidsid käsitamist 22 riiki.

Kuna sama seksiooni poolt ühise vormi järele iga aasta Rahvasteliidu liikmeilt andmeid nõutakse, tõuseb riikide arv, kus vastavaid arvestusi tehakse, nüüdsest peale iga aastaga. Mis senini soovida jätab, on arvestuste sooritamise meetodid — neid on võrdlemisi vähe puudutatud ja üksikud riigid toimivad oma võimiste ja andmete kohaselt. Niipea kui ka siin teatud ühiseid juhiseid korda läheb üles seada, muutub maksubilansi koostamine kahtlemata sama endastmõistetavaks ja regulaarseks, kui praegu väliskaubanduse oma.

S õ n a „Maksubilanss“ (balance de paiements, the balance of payments, Zahlungsbilanz) pole ei õnnestunud ega täpne termin. On ju tegemist siin väärtuste riikidevahelise liikumisega, ja mitte rahaliste kohustuste silmapilkliku tasakaalu võrdlemisega, millisena harilikult esineb raamatupidamises bilanss. Sellele äratundmisele on tulnud mitmed. Rv. Stat. Instituudi 1911 a. istungil proponent B. Stringher nimetus „maksimiste bilansid-les balances des paiements“, mis igatahes õigem.

Veel otstarbekam oleks nimetada seda andmestikku mingi terminiga, mis maksude liikumist esile tooks. Ühisriikide esimesed maksubilansid olid selles mõttes õigemalt terminiseeritud — nende jaotused olid „meie ostime“ „meie müüsimine“. Igatahes, raamatupidamise seisukohast välja minnes, see andmestik on küll rohkem aasta sissetulekute-väljaminekute arve, kui bilanss.

Ent maksubilansi nimetus on sarnasena esimeste teoreetikute kergelt käelt ilma läinud, igalpool tuntud ja viimasel ajal on teda ka Rahvasteliit aktsepteerinud.

2. Töö iseloom. Käesolevas katses Eesti maksubilanssi koostada, oleme omad arvestused korraldanud mainitud Rahvasteliidu nomenklatuuri kohaselt.

Kuna see katse osutub esimeseks sellekohaseks, ei olnud võ malik muidugi kõiki andmeid meie oludes võimaliku täpsuseni viia. Oleme sellepärast omad andmed rühmitanud täpseiks, ligikaudseiks (võimaliku veaga kuni 10%) ja umbkaudseiks (võimaliku veaga üle 10%).

Meie eesmärk on kättesaadavaks teha neid arve, mis praeguses olukorras juba olemas. Avaldades ka ligikaudseid arvestusi nende alade kohta, kus meil osalt eelarvamiste, osalt korraldamatuse tõttu täpsemad arvud puuduvad, ei tee me sugugi illusioone praeguse lõppkokkuvõtte täpsuse suhtes. Loeme oma eesmärgi saavutamaks juba siis, kui meil üksikute elementide võrdlevatki tähtsust korda läheb ära määrata.

Peab aga ka kohe ütleva, et suure täpsusega maksubilansi alal ei saa ükski riik kiidelda. Esimesjärgu täpsusega loetakse bilanss, mille võimalik viga ei ületa 10%. Sarnane täpsus on praktilisiks kaalutusiks täiesti küllaldav. Ei maksagi vahest kujutleda silmapilku, kunas maksubilansse pennides võidaks arvestada ja selles ei seisa muidugi ka eesmärk.

Ent meie väikse riigi oludes on küll edaspidises mõeldav veel suuremat täpsust saavutada. Nagu allpool näeme, võib, mõnede praegu puudevate andmete kogumist tagajärjekalt korraldades, võimalikku viga 3—5% alla suruda, mis maksubilansiks ideaalseim täpsus.

3. Väliskaubandus. Väliskaubanduse andmeid tuleb maksubilansi koostamisel kasutada puhtkaubanduslikust vaatekohast välja minnes—kõik ükskõik kuidas sissetulnud kaupade maksumus ühelt poolt, kõik väljaläinud kaupade oma teiselt poolt. Teiste sõnadega, tarvitada n. n. üldväliskaubanduse andmeid. Seda soovitab ka Rahvasteliit. Meie oludes pole mingit mõtet ühes arvestada ka transiitkaupu, mis ka harilikult üldväliskaubandusse arvatakse. Kuna meil raske oleks transiitkaupade väärtust täpselt hinnata, ongi praktilisem, kui arvestame ainult sissetulekud—teenistus vedude, laadimiste, ladude jne. pealt. Viimaseil aastail on tulnud juure veel teenistus siin täiendavalt ümbertöötatavate vene kaupade pealt.

Sisuliselt tuleks seda arvestada ümbertöötamisläbikäiguna (trafic de perfectionnement),

ent väärtusandmete puudumisel arvestatakse meil ka need kaupad transiidina. Ka sissetulekud neist operatsioonest oleme eraldi arvestanud allpool.

Muud meie statistika andmeis sisalduvad osad (erikaubandus—väljaveetavad omamaa ja sisemaa tarvitamiseks sisseveetavad kaupad; ajutiselt täiendavaks ümbertöötamiseks toodud-viidud kaupad; reeksport ja reimport) kuuluvad samuti arvestamisele ka maksubilansis

Pealiskaudselt vaadates, näib raskusi olevat; eriti reimpordiga tagasitulevat kaupa hinnatakse kallimalt, kui sama kaupa siin (minimimumhinnang = hind + cif). Ometi on kaup siit välja veetud, kuskil ladus hoitud ja tagasi toodud—transpordi, laadimise jne. kulud on juure tulnud, kuna kauba tegelik väärtus, oletame, on samane kui väljaveo silmapilgul. Rahvamajanduslikult on ju kahju saadud, kuidas võiks siis kaupa veel kallimakski hinnata. Ometi on see maksubilansi seisukohalt sisuliselt õige toiming. Selle kauba väljaveol hindasime vastavat rahvamajanduslikku sissetulekut väiksema summaga, nagu ta tookord oli; nüüd on teatavad kulud juure tulnud—neid juure arvates, saame rahvamajandusliku väljaminekuna suurema summa. Mõõduandvaks on kauba tegelik maksumus, mitte tema väärtus.

Tegelikuks puuduseks maksubilansi seisukohalt on see, et arvestamissilmapilgus meil on tollist läbimine. Väljaveos ei tee see vahet, küll aga sisseveos, ja nimelt nende kaupade arvel, mis tolliladudesse seisma jäävad.

Nende kaupade kohta, mis pärastpoole siseturule lastakse, annab see maksubilansis ainult vormilise vea—kauba arvestamine sünnib mitte tema sisseveo silmapilgul (mis ka sissevedajad riigid arvestanud) vaid teatud aeg—nüüd võrdlemisi lühike—hiljem. Ühe aasta maksubilansi elemendid võivad teise kauda, kuid enam-vähem stabiliseerunud väliskaubanduse juures ei sünnita see suuri sisulisi vigu. Pealegi, nagu allpool näeme, aitab see tasakaalustada kaubakrediidi andmete puudumist.

Kaubad, mis aga väljamaalt toodud ja ilma siseturule minemata mõne aja pärast jälle tollilaost välja veetakse, annavad sisulise vea—neid pole meil arvestatud. Ometi on siin ka neil juhtudel, kus tegemist on väljamaal asuva kaupmehe kaubaga, teatud sissetulek saadud—laadimiskuludena, ladurahana jne. Sellekohased andmed oleme umbkaudselt arvestanud allpool.

*

Need on märkusi väliskaubanduse andmetel ulatuslikkuse, väliskaubanduse volüümi kohta. Loodetavasti on võimalik tulevikus tollimistoiinguis sarnaseid muutusi teha, mis võimaldaks arvestada ka praegu puudevaid elemente, millede kohta võime teha ainult ligikaudseid oletusi. Ent, nagu nägime, ei või eksisteerivad põhjused põhjustada suuri vigu.

Nüüd vaatleme väliskaubanduse andmeid rahaliste vahetõrgete õiendamise seis-

kohast. Meil on tähtis vaatluseja — kalendri-aasta — raamesse asetada sellel ajajärgul tegelikult väljamakstud summad. Väliskaubanduse andmed näitavad aga üle piiri viidud ja sisse-maa tarvitamisele tulnud kaupu. On selge, et kaubakrediidid pildi hoopis teiseks võivad muuta.

Muidugi, kui kaubakrediidi tähtjad aastast aastasse ligikaudu ühtlasena püsiks ning sisseveos samad oleks kui väljaveos, võiks ilma suurema eksimiseta aasta vältel vahetatud kauba väärtust otseteed tarvitada.

Kui aga mingil aastal kaubakrediit sisseveos oli keskmiselt võttes 6-kuuline, järgneval aga mingisuguseil põhjusil muutus keskmiselt 3-kuuliseks, siis on selge, et sisseveo summat maksubilansi kokkuseadmisel vajalik parandada: esimesel aastal tegelikult väljamakstud summa tuleb vähendada (osa kaupade eest tasutakse alles järgneval aastal).

Sellele järgneval aastal aga on tegelikult väljamakstud summa suurem, kui seda väliskaubanduse kokkuvõtte näitab (tuleb tasuda eelmisel aastal võlgu ostetud kaupade eest, aga käesoleva aasta võlad ei kandu mitte samal määral edasi, tulles tasumisele kiiremlt).

Überpöördult, kaubakrediidi tingimuste soodustumisel, tähtaegade pikenedes jne. võib aasta jooksul kaupade eest väljamakstud summa tegelikult palju väiksem olla, kui seda näitab väliskaubanduse kokkuvõtte.

Vahe sisse- ja väljaveo krediitingimusi süvendab seda mõju veelgi. Oletame, et sisseveos saadav kaubakrediit keskmiselt on kolmekuuline, väljaveos antav aga — 1,5 kuuline.

Maksud sisseveo eest sünnivad aeglasemalt, kuna raha väljaveo eest tuleb rutem tagasi. Sarnane vahekord mõjub rahvamajanduses kui täiendav krediit.

Nii ei saa väliskaubanduse andmeid maksubilansi jaoks ilma kaubakrediidi tingimuste teadmata õieti kasutada. Palju suurem sissevedu võib palju vähema väljaveoga aasta lõpuks maksmiste mõttes tasakaalus olla: sisseveo eest on vähem makstud, väljaveo eest rohkem saadud.

Meie kaubakrediitid eksisteerivad andmed ainult ühe—ametliku Rootsi kaubakrediidi kohta. Kuna seda krediiti tasub riik, oleme ta arvestanud välisvõlgade juures. Umbes samalaadiline on samuti seal arvestatud laen Inglismaalt raudteematerjalide ostmiseks—mõlemate arvel saadud kaubad on väliskaubanduses arvestatud, tasumine aga sünnib riigivõlgade tasumise korras.

Era kaubakrediitide kohta aga valitseb meil täielik teadmatus. Ettevõtted peavad neid salajasiks isegi oma valitud organisatsioonidele ja

tagajärg on see, et üldpildi puudumisel olukorras üksikud ettevõtted on proovireisijate meelevalda all, ning keegi sedagi ei tea öelda, kas meie krediitingimused on kergenenud või raskenud.

Nende puudumisel ei saa me aga teha soovitavaid parandusi väliskaubanduse andmeis ning, vastandina kõigile muile andmeile, kus tegemist tegelikkude maksimistega, peame väliskaubanduse arvudena võtma sisse- ja väljaveotud kauba väärtuse. Võimalik viga, mis me selle juures teeme, on arvatavasti meie kahjuks: võib oletada, et krediitingimused viimasel ajal meile soodsamaks on muutunud ja nende arvesse võtmisel maksubilansi vahekord enam meie kasuks peks kujunema.

Ka aitab viga vähendada see, et sisseveokaubad teinekord teatava aja tolliladudes seisavad, olles välja maksmata ning ühtlasi ka arvestamata.

Nüüd veel hinnangu kohta. Hinnang on tehtud cif ja fob—s. o. kaupade väärtus piiripunktil. Ent kui sisseveokaubad hinnatud piirini, ühes kinnitus- ja prahikuluga, siis ei tähenda see veel, et nende sissevedu oleks rahvamajanduslikult toonud ühes samasuurt kohustust välismaade vastu. Ühes prahtidega oleme seal arvanud muu seas ka need prahirahad, mis kodumaa laevad sisseveolt teeninud, ja see on ometi sissetulek, mis vastava väljamineku kustutab: kaubad on tegelikult rahvamajandusele vähem maksnud.

Ja samuti osa väljavedu, mis oma laevul toimitakse, toob rahvamajanduslikult rohkem sisse, kui kauba väärtus fob: täiendavalt saadakse sissetulekut oma laevade poolt veetud prahist. Mõlemad mainitud parandused väliskaubanduse väärtusele arvestame allpool laevade teenistuse all.

Väliskaubanduse arvusid peame täiendama veel andmetega kallismetallide väljaveo üle, mis meil ainult Riigikassa loal võib sündida. Hõbeda ja muude metallide väljaveo arvame rahvusvaheliste nõuete kohaselt väliskaubanduse juure, kulla oma aga eraldi punktina.

Laevade ostu ja müügi kohta on läinud korda täpsemaid teateid saada, ka nende laevade kohta, mis olid seni arvestamata. Vastavate parandustega anname need arvud eraldi.

Välislaevadele müüdüd moon ja muude materjalide maksumuse arvestame eraldi, ühes meie laevade vastavate väljaminekutega välismail.

Väliskaubanduses mitte sisalduvad riigi ostud (sõjavarustuse ost jne) on arvestatud eraldi „mitmesugused riigi ostud välismail“.

Tuleb meeledada ka seda, et meie väliskaubanduse andmed, samuti kui teiselgi riikel, ei sisalda mitmeid vähemaid elemente, millel maksubilansi jaoks otsekohene tähtsus. Nii, näiteks, pole arvestatud reisijate pagas, ametlikud pakid, kauba-proovid, tühi pakid, merel hukkunud või osaliselt pääs'tetud varandused, rikitud kaubad jne.

Rahvusvaheliselt lahendamata on küsimused, kuidas arvestada kaubitsemist piiripunktes, kalapäüki võõrais territoriaal vetes jne.

Kuna sarnased väiksed puudused enam-vähem üldised ka teisis riikes, võime rahulikult nendega mitte arvestada.

Väliskaubanduse andmete kokkuvõte, mida maksubilansi jaoks kasutame, mille juures aga kõiki eelnevaid märkusi ja täiendusi tuleb meeledada, kujuneb järgmiselt:

Väliskaubandus maksubilansi selsukohalt.

	1924	1925	1926
Väljavedu (saadud summad — tuh. mk.):			
1. a) Väljavedu kalendriaastal — tob — ühes arvatud postpakid; riigi müügid peale alp. main.); kingitused — ilma allpool loetletu	7 865 791	9 664 618	9 623 603
b) Müüdid laevade eest saadud (seni puudunud ja avaldamata arvud *)	9 088	21 466	18 822
c) Välja veetud hõbedat	19 116	5 430	10 822
Kokku väljavedu	7 893 995	9 691 595	9 658 584
Peale selle: kulla väljavedu (v. p. 4 tab. 1)	414	81	5 277
Välisriikide laevadele müüdid varustus jne. (tab. 1 p. 18) umbes	40 000	45 000	40 000
Sissetulekud transiidist ja kaupade täiendavast ümbertöötamisest v.p.19 (tab.1)			
Sissevedu (makstud summad tuh. mk.):			
2. a) Sissevedu — erikaubandus kalendriaastal — cif — (ühes arvatud postpakid, riigi ostud (peale a.l.p. nimet.); kingitused; kallismetallid — ilma allpool loetletu)	8 192 289*)	9 645 801*)	9 541 858*)
b) Ostetud laevade eest makstud (parandatud arvud *)	18 000	26 675	17 150
Kokku sissevedu	8 210 289	9 672 476	9 559 008
Meie laevade kulutused välissadamais v. p. 46 (tab. 1).			

TÄPSED ANDMED — DONNÉES EXACTES.

Laseme järgneda rida andmeid nii sissetulekute kui ka väljaminekute alalt, mis saadud enamjaolt otseteed vastavalt asutisil, oma iseloomult täpselt kindlaksmääramist võimaldavad. Osa punkte siit ja järgnevas, umbkaudu arvestatud osas ühtivad, kuid süstemaatilisse järjekorda seame nad juba pärast.

saadi, ja Rootsi kaubakrediit, mida kasutatud kõigi kolme aasta kestel.

Saadud summad olid (tuh. mk.):

	1924	1925	1926
Inglise firma „Power Securities Co Ltd“ laen Tallinna linnale veevärgi ehitamiseks	180 000	—	—
Rootsi kaubakrediit (12 apr. 1924 a. seadus)	42 588	36 726	19 078
Briti Valitsuse garantii raudteematerjalide ostmiseks tehtud laen (£ 130 000)	—	—	234 780

4. Välislaenu ja võlad ning nende %

Dettes extérieures et reversments perçus.

Saadud ametlike välislaenu alal on viimaseil aastail märkida kolm: 1924 a. laen Tallinna linnale veevärgi ehitamiseks, mis aga oma tingimuste poolest ebasoodus oli ja järgneval aastal tasuti. Peale selle kaks juba mainitud kaubakrediidi laadilist ka Valitsuse poolt tehtud laenu: raudteematerjalide ostmiseks tehtud laen, mis alles 1926 a.

Meil on märkida ka üks välisvõla kättesaamine — Lätlilt vabadussõjaegsete võlavahekorade likvideerimisel antud 30 m. mk. Olgugi et see võlg täpselt kindlaks tehtud ega fundeeritud polnud, tuleb tema tasumist siiski võtta võla saamisena, nagu lätlasedki seda võlatasumisenä on arvestanud.

Selle üldsummast maksti 6 m. mk. 1924 a. (dets.) ja 24 m. mk. 1925 a. (veebr.)

Riigi ja omavalitsuste välisvõlgade tasumine (Riigikassa andmeil):

	1924	1925	1926	1924	1925	1926
	Tuhandis			Emk.		
Prantsuse Valitsusele . . . . . (Fr.)	1 777	3 553	—	36 235	56 685	—
Inglise Valitsusele . . . . . (£)	—	2,5	6,0	—	4 621	10 959
Ameerika-Ühisriikide Valitsusele . . . . . (\$)	—	1,4	—	—	540	—
Inglise firma „Power Securities Corporation“ Ltd (£)	—	100	—	—	182 000	—
Kokku				36 235	243 846	10 959
Riigi ja omavalitsuste poolt tegelikult tasutud võlaprotsendid.						
Ameerika-Ühisriikide Valitsusele . . . . . (\$)	—	—	100,0	—	—	37 500
Prantsuse Valitsusele . . . . . (Fr.)	319,8	148,2	—	6 776	2 467	—
Inglise Valitsusele . . . . . (£)	22,6	12,5	49,0	39 555	22 815	89 336
Rootsi Valitsusele . . . . . (Rkr.)	7,5	35,8	52,9	749	3 572	5 297
Inglise firmale „Power Securities Corporation“ Ltd (£)	—	3,8	—	—	6 825	—
Laen Londonist raudteematerjalide ostmiseks	—	—	2,5	—	—	4 556
Kokku				47 080	35 679	136 689

*) Mereasjanduse peavalitsuse andmeil. Ostetud laevade väärtus parandatud.

5. Side ja transpord.

Communications et transports.

Posti-telegraafi-telefoni ja raadio alal laieneb läbikäimine iga aastaga.

Üksikute operatsioonide vahetamine iseloomustamiseks toome andmed meie poolt makstud ja saadud summade üle 1925 a. kohta (1924 a. kohta vastavaid kokkuvõtteid ei tehtud, 1926 a. andmed pole veel kokku võetud).

	Välisriikelt saadud	Neile makstud
Posttransfertide ja hinnaliste rahakaartide näol	33 124	5 649
Postpakide saatmiskulud	5 777	397
Rahvusvahelised vastukupongid	—	27
Postivedu	48	178
Ajalehtede postiabonemendid	186	1 260
Kahjutasu kaotsiläänud, rikutud ehk varastatud saatetiste eest	160	6
Välitelegrammid (telegraaf ja raadio)	1 534	7 936
Laevadega vahetatud raadiogrammid	313	70
Telefoni kaugkõned	493	73
Kokku	41 635	15 596

Ülaltoodud pole muidugi arvestatud postpakide väärtust, mis kuulub väliskaubandusse.

Välismaalt — väljarändajalt sugulasile — saadetud raha pole meil küll kaugelki nii suureks sissetuleku allikaks, kui Poolas, Leedus ja isegi Lätis, kuid siiski on siin viimasel aastail juba mitmedkümnend miljonid rahasaadetiste näol sisse tulnud. Esikohal selles on Ameerika-Ühisriigid.

Kokkuvõttes on kõik posti jne. kaudu toimitud operatsioonid annud järgmise vahekorra:

	1924	1925	1926
Välisriikelt saadud	8 018	41 635	90 000
Välisriikele makstud	16 820	15 596	45 000
+ — 8 802 +26 039 +45 000			

Viimase aasta arvud on umbkaudsete eelkõikuvõtete alusel võetud, kuna täpsed arvud selguvad heljem.

Raudteede rahaline vahekord välisriikide raudteedega (ilma transiidita — tuh. mk. — Raudteevalituse andmed).

	1924		1925		1926	
	Saada	Maksta	Saada	Maksta	Saada	Maksta
Reisijate vedu						
Läti raudteed	2 830	4 722	2 634	4 716	4 526	6 796
Leedu "	76	603	123	850	123	1 362
Saksa "	—	50	—	45	—	67
N.S.V. Liidu	1 513	3 315	1 385	3 227	1 014	3 045
Kokku	4 419	8 690	4 142	8 838	5 663	11 270
Pagastivedu						
Läti raudteed	798	1 250	916	1 176	1 450	1 110
Leedu "	46	292	122	232	173	227
Saksa "	3	2	32	2	52	3
N.S.V. Liidu	158	434	113	552	103	527
Kokku	1 005	1 978	1 183	1 962	1 778	1 867
Kaubavedu						
Läti raudteed	0,4	381	—	495	259	951
Leedu "	35	237	21	207	27	384
Saksa "	35	27	27	174	77	516
N.S.V. Liidu	—	—	—	—	124	—
Kokku	70,4	645	48	816	487	1 851
Peale selle						
Pärnu-Tallinna raudtee	9,12	12	36	177	164	961
Üldse	5 503	11 325	5 409	11 793	8 092	15 949

¹⁾ 1926 a. on esialgne kokkuvõte. ²⁾ Maksuinspektori andmeist kokku võetud. ³⁾ Eriti Sõjaministeerium.

6. Transiid.

Transit.

Transiidist saadud summad on peale 1922 a. suurenemist üsna kokku kuivanud, vastu pidiselt sellele, mida omal ajal oodati. 1924 a. saadi transiidist 61 130 tuh. mk., 1925 a. ainult 7 914 tuh. mk. 1926 a. suurenes see summa jälle 70 389 tuh. mk. Sellele tulevad juure aga kaudsest transiidist saadud summad, millised allpool arvestame.

7. Välisesindamine. *Représentation diplomatique et consulaire et dépenses similaires.* Eesti välisesinduste kulud väljamaal selguvad vastavaist riigirahandusaruandeist. Kulusummadena oleme arvestanud: teenistustasu, kantseleikulud, majapidamine, sõiduku'ud, vallasvara, hoonete remont ja segakulud meie saatkondade ja konsulaatide peale. Siit tuleb aga maha arvata palgasaaajate poolt tulumaksu näol tagasi makstud summad. Viimase summa kohta oleme teinud kokkuvõtte maksuinspektori andmeil 1925 ja 1926 a. kohta, kuna 1924 a. arv on võetud ligikaudne, sama vahetada oletades.

Kahtlemata tuleb veelgi osa kulutatud summadest tagasi Eesti (ametipuhkused Eestis, siit tellitud ajakirjandus jne.), kuid need võrdlemise väiksed summad on igatahes rohkem kui tasakaalustatud nende summadega, mis Eestis asuvate välismaade esinduste kuludest läheb tagasi välismaile.

Eesti välisesinduste kulud võime sellepärast järgmiselt arvestada (tuh. mk.):

	1924	1925	1926 ¹⁾
Välisesinduste peale kulutatud	71 468	66 012	61 018
Sellest tulumaksuna tagasi makstud ²⁾	420	405	350
Tegelik kulu	71 048	65 607	60 668

Täieliku pildi kuludest, mis meie esindamine ja suhted välisriikidega on nõudnud, saame siis, kui neile summadele arvame juure kulutused, mis tehtud esinduskulude, välismaaliste ametisõitjate ja ümberpaigutuste näol, samuti kui konverentside ja erakorraliste esinduste kulud. Siia tuleb lisada veel kulud välisinformatsiooni peale.

Siis peame arvama ka kulud, mis muud asutised teinud iseseisvalt väljamaale komandeerimiste teel.³⁾ Kõik need kulud annavad kokkuvõtetult (tuh. mk.).

1924 a. — 19 080

1925 a. — 24 904

1926 a. — 28 230

Välisriikide esinduste kulutuste kohta Eestis on vastavad andmed kogutud otseteed neilt esindusilt. 1925 a. kohta on andmed saamata ainult kahe konsulaadi kulude kohta, mis siiski ligikaudselt arvestatud. 1924 a. kohta saadi andmeid vähem, 1926 a. kohta oli võimalik saada seni ainult

kahe saatkonna arvusid. Kõik puuduvad arvud on siiski ligikaudselt arvesse võetud.

Üldsummad kujunesid järgmiselt (m. mk.):

1924 a. —	90 m. mk.
1925 a. —	110 „ „
1926 a. —	105 „ „

Välisriikide muid ametlikke kulutusi (muude — peale saatkondade — ametnikkude ja poolametlikkude külaliste sõidud, erakorralised esinduskulud siin jne.) on muidugi täiesti võimatu täpselt arvestada, kuid mõningail aineil võiks oletada ligi 25% välisesindust peale kulutatud summast. Siis oleks:

1924 a. —	22,5 m. mk.
1925 a. —	27,5 „ „
1926 a. —	26,0 „ „

Meie vastavad kulud olid 30—50% samasest summast, kuid kahtlemata peame meie kulutama rohkem välismaile komandeerimiste jne. peale kui välisriigid sõitudega meile. Alalised esindused siin aga on välisriikel palju arvurikkamad ning lähevad neile kokkuvõetult rohkem maksuma.

Need summad ei võiks liialdatud olla, kuna diplomaatiliste passidega väljamaalasi Eestis käib ja läbib ligi kolm korda rohkem, kui eestlasi välisriikides.

Eesti kodanikkude võõrsilt koju toomise peale on iga aasta järjekindlalt tulnud summe tarvitada neil juhtudel, kus tegemist tõelise viletsusse langemisega. Neist summest on tegelikult kulutatud (eelarvesse võetud Vämini eelarve järele):

1924 a. —	1 455	tuh. mk.
1925 a. —	1 527	„ „
1926 a. —	1 474	„ „

Rahvusvahelised maksud on viimaseil aastail olnud järgmised:

	1924	1925	1926
	1000 mk.		
Üleilmikkude posti- ja telegraafiliitude rahvusvaheliste büroode liikmemaks	212	262	286
Telefoni kaugeühenduste pidamise rahvusvahelise nõuandva komitee sekretariaadi maks	—	122	102
Parlamentidevahelise Ühingu liikmemaks	37	37	36
Muud rahvusvahelised maksud (Rahvasteliidu liikmemaks jne.)	6 089	5 128	6 100(E)

8. Komisjonid ja preemiad. Kindlustusseltside vahetamine välisriikide seltsidega on meil kõigil kolmel aastal olnud viimaste kasuks. 1924 ja 25 a. kohta on juba tehtud täpsed kokkuvõtted, mis järgnevad:

	1925	1924
	1000 mk.	
Väljamaa kindlustusseltsidele makstud:		
Kahjud vastuvõetud edasikindlustustist	36 315	31 330
Edasikindlustuspreemiad	154 735	139 328
Makstud komisjonid	8 950	6 795
Kokku	200 000	177 453
Väljamaa kindlustusseltsidelt saadud:		
Edasikindlustusseltside kahjude osa	94 023	86 636
Edasikindlustuspreemiad	45 700	44 395
Saadud komisjonid	33 524	29 743
Kokku	173 247	160 774
Rohkem makstud	26 753	16 679

Meie seltside edasikindlustused väljamaal ületavad kolmekordselt sealt saaduid. Ka sisuliselt on vahetamine väljamaa kasuks: oma palju vähema edasikindlustuste preemiade summast said nad $\frac{4}{5}$ kahjutasudena tagasi, kuna meie seltsid kahjutasudena said veidi üle $\frac{3}{5}$ makstud preemiaist. Seda vahetada ei parandanud ka see, et komisjonidena väljamaalt saadi ligi neli korda suuremad summad, kui sinna maksti.

Kokkuvõtteid on tehtud arvestusaja kohaselt; tegelik summade väljamaksumine võis kalendriaastaga mitte kokku langeda, kuid vaevalt võiks see arvudesse ehk suuri vahesid teha.

1926 a. kohta pole andmeid veel saadaval, kuid üldse on teada, et kindlustustegevuses, nagu majanduses üldse, teatud kriisi on märgata. Kindlustusega ollakse tagasihoidlikum rahanappuse tõttu. Ka edasikindlustamine on vähenenud. Vahet ei eksi me suurelt, kui sellel aastal väljamaale läinud summa ligi 20 m. mk. peale arvame. Täpne summa selgub tulevaastaks.

Teiste komisjonide ja vahetatuste näol saadud või makstud summade kohta pole andmeid, olgugi et mõned sarnased summad kahtlemata olemas (näit. Reisibüroo).

9. Välismaile müüdivad liikumata varandused.
Biens immeubles vendus.

Liikumata varandusi on välismaalastele müüdnud ainult Tallinnas. Enamjagu vähesest sellesarnaseist müükest on tegelikult sisemaalise tähtsusega — ostjaks on siinsed välismaalased ning saadud raha on ka siit pärit. Ainult 2 juhul on kindlasti vastava summa sissetoomisega tegemist: Soome ja Saksa saatkondade poolt on ostetud päriseks majad, kus nad asuvad. Mõlemad ostud toimiti 1926 a. ning tõid sisse kogusummas 36,5 m. mk., milline summa otseteed vastavate Valitsuste poolt on välja makstud.

10. Muud.
Autres.

„Muude“ all oleme arvestanud terve rea vähemaid tuluseid, millede kohta korda läks saada kindlaid andmeid. Nii esinevad siin toetused ja annetused, mis Punane Rist, Noortemeeste ja -naiste ühingud, usulahkude kogudused jne. välismaalt saanud.

Suuremad summad on siin saadud 1925 a. (toetus N. M. K. Ü. maja peale) ja 1926 a. (üleilmlik karskuskongress Tartus).

Sarnased tulud olid:

1924 a. —	3 m. mk.
1925 a. —	7 „
1926 a. —	4 „

LIGIKAUDED ANDMED — DONNÉES APPROXIMATIVES.

11. Laevandus. Samal ajal, kui mitmed väiksed maksubilansi summad täpselt teada, on kaubalaevastiku sissetulek teadmata.

Osalt sellega on ka seletatav huvipuudus seltskonnas, mille peale laevaomanikkude ringidest tihti kaevatakse. Samuti, nagu elava huviga jälgitakse väliskaubandust, leiaks ka andmed laevamise sissetulekute ja kasude suurenemise ehk vähenemise üle vastukõla.

Süüdi on siin laevaomanikud ise, kes vastavaile järelepärimisile¹⁾ ei soovi vastata, ega ka ise oma organisatsiooni neile võimalust ei ole annud mingit ülevaatlikku kokkuvõtet teha kõige iseseisvuse aja kestel.

Ometi peaks meil väikse kaubalaevastiku kohta võrdlemisi kerge olema täielikke aastaandmeid kokku saada, sest seda suudavad teha suurema laevastikuga riigid—Norra, Rootsi, Taani jne. Meie naaberriik Lätii on juba nii kaugele jõudnud, et ta isegi maksud välismaade sadamais täpselt ja üksikasjalikult suudab anda.²⁾

Nüüd aga peame siin oletuste valda minema.

Juba C. Hobson, Inglise laevastiku sissetulekut hinnates, loetles neli meetodit, kuidas laevastiku sissetuleku kohta saada kaugseid andmeid.

Esimene viis oleks võrrelda väljavedu kõigisse riikesse kõigi riikide sisseveoga. Vahe sisseveetud ja väljaveetud kaupade väärtuses näitakski transpordikuluseid, milledeks võiks eritada iga riigi osa.

See meetod oleks kõlblik, kui väliskaubanduse arvestamine kõikjal sünniks ühtlaselt,—olukord, millist ka kaugemas tulevikus veel ei julge ennustada. Ja eriti transpordikulude suhtes ei saa soovitatavat tagajärge, sest on riike, kes ka sisseveo arvestavad fob võõrais sadamais (Ameerika-Ühisriigid ja Lõuna-Ameerika).

Eriti oleks meie kohta seda meetodit võimatu tarvitada, kuna, näiteks, peaaegu kõik transiitkaubad teiste riikide poolt meie sisse-väljaveona arvestatakse ja neid ei saa maha arvata—ei tea transiitkauba väärtust.

Kolmanda meetodi järele arvutatakse välja, mis läheks maksa praht, kui kõik kaubavedu oleks toimitud oma laevadel. Kõik prahiraha, ühes sõe- ja sadamamaksudega, arvatakse bruttosissetulekuks, millele lisatakse veel väljamaa laevade kulud meie sadamais. Sellest arvatakse maha kulud oma laevadest võõrais sadamais.

See on muidugi teatav fiktsioon—oletatakse, et omad laevad ka võõral kaubaveol samuti teenivad ja umbes samu kaupu veavad, milledest koosneb oma kaubandus. Pealegi ei arvestata siin laevade seisakuvõimalustega.

Hoolimata sellest, leiab Inglise Kaubandusministerium selle kohasemaks viisiks ning on viimaseil aastail teda eriti tarvitanud.

Meie oludes teeb selle viisi tarvitamise võimatuks prahihindade puudumine. Kui veel väljaveos on mõni väljakujunenud prahiliik, siis toimib enamjagu sisseveost juhuslike puhtideena.

Samuti ebakõlblik on meile neljas viis—võtta tähtsamad laevaliigid ja arvestada kaupade liikumine neil, nende prahihindade järele.

Kui me mingist arvestamise surrogaadist võime mõelda, siis meetodist, mis Hobson teisenä mainib: kasutada andmeid sissetuleku kohta tonni pealt, nende riikide kohta, kus nad kogutud (näit. Rootsi, Taani). Täienduseks on kõlblikud ka mõned saadavad omamaa andmed. Tegeva tonnaži kasvatamine oletatud keskmise sissetuleku peale annab ligikaudse arvu.

Sellel meetodil põhjeneb ka ainus meil seni kompetentselt poolt avaldatud arvamine³⁾, mida mitmeti ajakirjanduses tsiteeritud,—ainult 1924 a. kohta eksteeriv. See hindab laevastiku puhaskasu sellel aastal 500 m. mk. peale (sellest väljamaalt 350 m. mk.), väljamines 15 000 tuh. mk. puhaskasut aastas brutto-registertonni peale. Meie laevastiku redutseeritud brutto-tonnaž sel aastal oli 33 676 reg. tn.

Seda arvamist peame meie liialdatuks. Vaatleme võrdluseks teiste riikide andmeid.

Lätii kaubalaevastiku kohta on Rahaministerium kogunud põhjalikud andmed, mis lubavad kindlaks teha üksikasjaliselt laevade kulutusi välismaal, eritades kuluseid laadimise, paranduste, kindlustuse, sadama- ja brokerimakse, kütte-, söögi- ja muude materjalide muretsemise peale välissadamais. Need kulud moodustasid 1925 a. 62,3% saadud brutto-teenistusest. Norra kaubalaevastiku teenistusest kulus samal teel 52,4%.

Meie olud ja teenistusvõimalused välisvetes on Lätiga niivõrd ühtlased, et samuti 50—60% tehnilisi kuluseid peame oletama.

15 tuh. mk. puhaskasu juures tonni pealt aga peaks meie laevade brutto-teenistus võrduma 1 000—1 200 miljonile, ning tonnilt 30—36 tuh. mk.

Nii kõrged aga need summad olla ei saa. Ja kus on siis need 1 000 tonnilised laevad, mis igauks 36 miljonit aastas brutto sisse toovad!

Rootsi 955 tuh. netto-tonni suurusest kaubalaevastikust oli 1924 a. 880,9 tuh. tonni välisõidus ja teenis kaubaveo ja time-charter sõidu pealt 193,1 m. kr., mis tonni peale keskmiselt annab 219 kr., või umbes 22 tuh. Emk. Selle juures moodustas purjekate teenistus ainult 3,2%, kuna neid oli tonnaži järele 6,7% laevastikust (63,9 tuh. tonni⁴⁾).

Norra 1 521,7 tuh. netto-tonni (reduts. ton.) suurune laevastik teenis 1924 a. 542,6 m. kr. (umbes 20 t. Emk.⁵⁾). Kahjuks pole võimalik eritada välisõidust osavõtnud laevu ühes ka Norra sadamais käinud laevadest. Puhtvälisõi-

¹⁾ Näiteks, 1926 a. talvel Keskbüroo poolt E. Masiku kaastegevusel laialisaadetud küsimuslehtle, millisele sundslikku iseloomu ei tahtnud anda, vastas vaevalt üks kümnendik.

²⁾ Andmed kogutakse seal Rahaministeriumi poolt.

³⁾ Ins. E. Masiku poolt (v. sadamad, veeteed jne. Eestis, Statistika Keskbüroo väljaanne lhk. 24).

⁴⁾ Kuna purjekate brutto-tonnaž oli 124,5 tuh. tonni, siis ei ole siin nähtavasti redutseerimist toimitud, kuid see ei muudaks ka palju.

⁵⁾ Norra kr. keskmine kurss 1924 a. oli 56 Emk.

dus teenitud summad moodustasid 70,6% kogusummast, kuid neid teeninud tonnaaz on teadmata.

Läti 26 854 netto-tonni suurune kaubalaevastiku osa, mille kohta olemas täpsed andmed, andis 1925 a. kogusissetulekuna 7 895 tuh. latti—294 tonnilt (21,1 tuh. *Emk.*).

Nii on kolme Baltimore riigi andmed kaunis hästi kooskõlas ja näitavad keskmise prahihinnana tonnilt 20—22 tuh. *Emk.* bruto-teenistuse na.

Ainult sarnane sissetuleku tasapind võib ka meie laevastiku kohta kõne alla tulla. Pole meil mingit põhjust oletada, et meie mahaäänun, vanemaist laevadest koosnev laevastik rohkem suudaks teenida, kui Rootsi, Norra ehk Läti oma. Ka viimasel on meiega võrreldes ajakohasemad ja välissõiduks kohasemad laevad¹⁾.

Kui oletame bruto-sissetulekuna 21 tuh. *Emk.* tonnilt, siis oleme arvamisel ühtlasi võtnud ka kõrgeima võimaliku normi, ning saadud summa peaks olema meie laevastiku maksimumteenistus.

Prahtide liikumise indekseist on tuntuim ja kasutatavaim Economist'i indeks

See näitas (1913 = 100):

1924 a. —	113,4
1925 a. —	102,2
1926 a. —	110,5

Unbes samasuuri võnkeid konstateerisid ka teised tuntud indeksid. Prahid alanesid 1925 a. ligi 10% ja tõusid 1926 a. lõpul tunduvalt, mis aasta keskmise uuesti peaaegu 1924 a. tasapinnale viis. Oletades, et ka meie laevade keskmine teenistus üldnivooga ühtlaselt muutus, saaksime keskmise bruto-teenistuse na t nnil:

1924 a.	21 tuh. <i>mk.</i>
1925 „ ümmarg.	19 „ „ (18 925)
1926 „ „	20,5 „ „ (20 462)

Meie kaubaveo alal tegeva²⁾ laevastiku koosis 1924 a., millal täielikumad andmed, on järgnev:

1) 1 jaan. 1925 a. olid kaubalaevastikud järgmised:

	Meil	Lätil
Aurulaevade arv	75	36
„ brutto-tonnaaz	31 980	42 907
„ netto-tonnaaz	16 409	25 547
Purjelaevade arv	316	52
„ brutto-tonnaaz	23 380	7 874
„ netto-tonnaaz	19 569	6 651

Olgugi et laevade arv veel suurem, pole vahekorra meie kasuks. Meil on suur hulk purjelaevu, millede tonnaaz redutseerimisel kolme-neljakorrselt väheneb, lätlasil on sellevastu palju suurema mahuga aurikuid.

1925 a. 1 jaan. oli lätlasil kogu tonnaaz tõusnud 66,6 tuh. ton. peale, meil isegi vähenenud 58,8 tuh. ton. peale.

2) Jäälõhkujad, puksiirid, tulelaevad ja tööta seisvad laevad arvamata.

3) N. n. „aurik-tonnaaz“, võetud ühtlaselt 30% reg-tonnaazist, et ühtlast mahtu saada.

4) 1925 a. veeti välissõidus Eesti laevadel 2 450 reisiat sisse ja 2 596 välja, kokku 5 046. 23 554-st üldlääbikäigust.

5) Laevade arvu muutmise tõttu aasta kestel on parim viis arvustada tonnaazi juuli algul — poole aasta pealt. Vastavate andmete puudumisel oleme aasta arvuks võtnud arvu aasta algul. Nagu näha, on muutused tühiised, nõnda et ka see asjaolu tähtsusetu.

	Arv	Brutto-tonni	Netto-tonni
Aurulaevad	33	21 795	12 344
Mootorlaevad	8	232	104
Mootor-purjelaevad	29	4 695	3 271
Purjelaevad	315	23 180	19 409
Reg. kogutonnaaz	385	49 902	35 123
Redutseeritud purjelaevade tonnaaz ³⁾	315	6 954 ²⁾	5 823 ²⁾
Redutseeritud kogutonnaaz ³⁾	385	33 676	21 542

Kõne alla tulevad ainult viimased arvud, millede kohaselt ka teisis riikes andmed võetud.

Neid arvusid peame veelgi vähendama, kuna 11 laeva, — 1334 n.-ton. — ainult rannasõidus tegutses ja purjekad (keskmiselt 18,5 reg. tonni suured!) enamjagu kahtlemata ainult kodusadmaid külastas, peale Soome. Arvates maha purjekaid alla 100 reg. tonni (8 238 reg. ehk umbes 2,5 tuh. red. ton.) ja puht rannasõidu laevu, jääb meil ainult 17 737 netto-tonnine (reduts.) laevastik.

Ka neist laevadest sõitsid mõned, kahtlemata jaolt rannasõidus, kuid seda võime umbes tasakaalustatuks pidada reisijate ja postiveo tulu dega.⁴⁾

Järgnevate aastate kohta pole vastavaid kokkuvõtteid laevastiku koosseisu üle tehtud, kokku on võetud ainult laevade üldarvu muutumine. Kuna muutused üksikute laevaliikide vahelkorda võrdlemisi vähe on puutunud, siis ei eksi me palju, kui redutseeritud ja ilma rannasõiduta tonnaazi arvud kalkuleerime samas vahekorras üldisest netto-registertonnaazist. Siis oleks

	Üldine netto-ton.	Redutseeritud ja ilma rannasõiduta ton.
1 jaan. 5) 1924	37 778	17 737
„ 1925	38 774	18 224
„ 1926	38 653	18 167

Ülaltoodud oletuste alusel oleks bruto-sissetulek:

1924 a.	372,5 milj. <i>mk.</i>
1925 „	346,3 „ „
1926 „	454,2 „ „

Netto-sissetuleku määramiseks püüame umbkaudset ettekujutust saada kuludest võõrais sadamais. Norra ja Läti kohta disponeerime vastavaid andmeid. Arvutame nad % bruto-sissetulekust.

	Norra arvestus (1924)	Läti arvestus (1925)
Küte, toiduained ja muu varustus	20,1	21,2
Laadimine, lossimine jne.	18,8	18,9
Parandused	3,8	3,7
Komisjonid	3,2	3,3
Kinnitus	6,5	3,8
Muud kulud	1,8	11,3 ¹⁾
Kokku	54,2	62,2

Võiks mõelda, et arvud üksteisest maha on kirjutatud, niivõrd ühtivad on nad. Suuremad on Lätil ainult sadamamaksud, mis ka loomulik, — käivad ju Läti laevad kallimate maksudega sadamais (jäälõhkuja- jne. maksud) ning arvatavasti rohkemais sadamais keskmiselt.

Vaevalt suudavad meie laevad neis kuludes suuremat kokkuvõtet saavutada, kui kahe umbes samade sadamate vahel laevaja riigi laevad nii kooskõllaliselt näitavad. Meie sarnaseid kulusid 60% peale arvates, oleks:

	Netto-sissetulek	Kulud võõrais sadamais
1924 a.	223,5 milj. mk.	149,0
1925 „	207,8 „ „	138,5
1926 „	272,5 „ „	181,7

Need summad olekski siis ligikaudne netto-sissetulek. Ettevõtja seisukohalt tulevad küll veel juure mõned kulud, milliseid siit maha pole arvatud, nimelt:

a) omis sadamais ja üldse siseriigis tehtud kulud ja kulutused,

b) meeskonnale makstud palk, mis samuti siseriiki on jäänud, peale välismaail kulutatud, kahtlemata tähtsuseta osa. Mõlemad kulud ei mõjuta aga kuidagi maksubilanssi, ega vähenda rahvamajanduse sissetulekut laevamisest.

*

Sellega oleks netto-sissetulek meie kaunis häatahtliku arvestuse järele kaugelt üle kahe korra väiksem, kui seda tihtilugu mujal arvestatud. Meie arvamisest on brutto-sissetulek väiksem kui ennem arvestatud puhaskasu.

Muide, ka meie arvud on ligikaudsed. Ent kahtlemata on nad tõelisele olukorrale kaunis ligit.

Seda näeme muuseumis ka kalkuleerides võimalikku sissetulekut teisel teel.

Merepiiri kaudu toimitud väliskaubanduses oli Eesti laevade poolt veetud kaupu (kaali järele) 1925 a.

sisseveokaupu	17,5%
väljaveo „	23,7%

Oletades umbes võrdset vahekorda ka kaupade väärtuses ja prahtide maksumuses, saaksime sama aasta brutto-sissetuleku, proportsionaalselt jaotades Eesti laevadel veetud väljaveo prahirahadena 201 milj. mk.
sisseveo „ 145 „ „ „
Vastava kaubahulga proportsionaalselt väljarvatud hind oleks

väljaveo	2 230 milj. mk.
sisseveo	1 610 „ „

Prahiraha moodustaks siis kaubahinnast	
väljaveos	10,6%
sisseveos	9 % ²⁾

Tegelikult on need % muidugi madalamad, sest võtsime jagamisele kõik saadud summa, milles sisaldus ka teenistus võõraste kaupade veo pealt. Samuti pole kaubahind proportsionaalne, sest meie laevad veavad enamasti odavamaid ja suurema mahuga kaupu.

Küll aga võib selle järele sama kinnitada, mis ennemgi: meie arvestused on võimaliku ülemmäära ligidal.

12. Makse, mis välisriikide laevad Eesti sadamais maksavad,
Dr äts de port et autres dépenses des navires étrangers dans les ports estoniens.

on terve rida: tonnaaži-, tuletorni-, vee-, lootsi-, jää-, päästejaama-, tervishoiu-, meremeestekodujne. (ladu- ja kaalumaks siia ei kuulu).

Arvestamisel välisriikide ja Eesti laevade vahel seni vahet pole tehtud. Kuna peaaegu igal maksul on eriline arvestusviis, tuleks muidugi välisriikide maksude eraldamiseks kõik maksud üksikasjaliselt uuesti arvestada, mis aga nõuab erilist tööd.

Siiski, nagu praksis näitab, saame täiesti õiged tulemused, kui oletame kõigi maksude proportsionaalsust suurematega, millised on tonnaaži- ja tulitornimaksud. Nad annavad $\frac{2}{3}$ kogu maksudest. Neid aga võetakse laadimata registertonnilt pealt 25% võrra vähem kui laaditud.

Sarnast vahekorda oletades ja aluseks võttes tegelikke arve laaditud ja laadimata tonnaaži kohta, saame:

	Üldine laevamaksude summa ³⁾ (tuh. mk.)	Neist välisriikide laevadelt (ümmarguselt) ³⁾
1924 a.	42,2	36
1925 a.	45,7	40
1926 a.	45,8	36

Võõraste laevade muude kulude üle meie sadamais puuduvad andmed.

Osaline kokkuvõtte laevade poolt ostetud moona kohta tehti esmakordselt 1926 a., kuid selles on sisetatud ainult teadaolevad ostud. See summa—13 970 tuh. mk. on kahtlemata väike. ⁴⁾ Ülal nägime, et laevade kulutused võõrais sadamais proviandi, süite jne. peale sadamamakse ligi 5–7 korda ületasid. Meie laevade poolt välisvetes kulutatavaid summe hindasime sa-

¹⁾ Sadamamaksud.

²⁾ Võrdluseks võiks mainida, et Ameerika-Ühisriikes arvati 1925 a. prahi keskmiseks % kautahinnast väljaveos 7% sisseveos 4,5%. Sisseveo praht on võrdlevalt odavam, sest võetakse ju võõraist sadamaist tagasitulekul 1 a üsna odavaid prahte. Sama näitab ka meie ligikaudne vahekord.

³⁾ Ilma kaalu- ja ladumaksuta. J. Öisman'i arvestus.

⁴⁾ 1924 a. kohta andis sama summa ligikaudne kokkuvõtte 30 m. mk.

muti. Meie sadamais saadavad summad tulevad juba sellepärast madalamad, et meil, näiteks, suure süite ostmisega siin arvestada ei tule.

Kindlustusi meie seltsides harilikult ei toimita; samuti pole saada ka suuri komisjonimakse jne. Kuid, näiteks, meie odavaid toiduaineid jne. läheb välja küllaldaselt, samuti on möödapääsemata ka mitmed teised kulud (väiksed parandusedki). Vene jäälohkujad samuti varustuvad siin oma reisidel ja seisakulil.

Oleme arvamisel, et küllalt ettevaatlikult talitame, kui sadamamaksudele võrdse summa võtame muude kulutuste peale. Ka see summa annab keskmiselt ainult 20—25 tuh. mk. laeva pealt.

Aastas viibivad meie sadamais lühemat—pikemat aega ligi 60 000 välisriigi meremeest, sõjalaeva madrust jne. Mingisugune väike kulu tekib pea igaljuhul. Läbisegamini ainult 100 mk. kulusid (karp paberosse, pudel õlut jne.) isiku pealt arvates, saaksime 6 m. mk.

Nii arvame muid, peale laevamaksude, võõraste laevade kulutusi ümardatult:

1924 a. — 40 m. mk.

1925 a. — 45 „ „

1926 a. — 40 „ „

13. Transiidiga ühenduse saadud sissetulekud.

Recettes accessoires du transit, du trafic de perfectionnement etc.

Täienduseks eelpool toodud transiidist saadud summadele võime juure arvata veel transiidiga ühenduses olevad sissetulekud, nagu: aitade ehitamise sadamas venelaste poolt; sadamaelevaatori kordaseadmise kulud; meie tolliartelli teenistuse; vene sadamatöölise artelli palgad; vastavate vene organisatsioonide kuludest enamosa, mis kahtlemata Eestis kulutatud jne.

Kõik need kulud osalt täpsete, osalt ligikaudsete andmete alusel, olid:

1924 a. — 35 m. mk.

1925 a. — 25 „ „

1926 a. — 30 „ „

Transiitkaupade täiendava übertöötamise (hanede toitmine ja tapmine; pekoni valmistamine; metsamaterjalide ümbertöötamine jne.) pealt saadud tulusid võib samuti osalt täpsete, osalt ligikaudsete andmete järele arvata:

1924 a. — 6 m. mk.

1925 a. — 23 „ „

1926 a. — 12 „ „

Edasi tulevad kõne alla mitmesuguste välisriikidele üüritud ruumide ja ehituste eest saadud summad (Vene kaubaladude eest Tallinnas ja mujal jne.). Ümmarguselt võime neid hinnata 10 m. mk. peale (8,5 m. on kindlalt teada).

14. Kinofilmid. Kinofilmide üürimise eest väljaminevaid summe on meil ühel ehk teisel juhul liig kõrgelt hinnatud.

On räägitud 100 milj. jne. Ainukene tõsisemana näiv arvestus*) hindab aastast läbikäiku 50 milj. mk. peale. See summa aga on kindlasti vähem.

Meil läks korda andmeid koguda 1924 a. kohta, mille juures paljudelt kinodelt saime täpsed andmed, mõnede kohta ligikaudsed, mitmete kohta aga tuli teha oletusi, mis aga tõest kaugel ei peaks olema.

Tallinna 14 kinost oli kolm suuremat, kellele kallimad esimesklassi programmid, selle järele kolm umbes ühtlast veidi odavamate esimesklassi ja osalt teise ekraani filmidega. Selle järgnevad neli suuremat ja neli vähemat kino, kus peamiselt teise ekraani ja odavamate esimese ekraani filmid jooksmas.

Filmide eest on makstud kõige mitmekesisemaid hindu, paaristkümnest tuhandest kuni 300—400 tuhandeni filmi eeskava eest esimesel ekraanil, ja isegi ainult 1000—2000 mk. eeskava eest, kui film juba mitmel pool demonstreeritud. Sama mitmekesisust näeme ka eeskavades. Kuna suuremais kinodes eeskava harilikult nädal ja vahel rohkemgi kestab, aastas 40—52 programmi andes, püüavad vähemad eeskavade hulgaga publikut rohkendada. On kinosisid, kus 90 eeskava aastas läbi näidatud, rekordne arv on aga koguni 130 vahetust aastas.

Tallinna kinode poolt filmide eest 1924 a. väljamaale makstud kogusummat võib hinnata ligikaudselt 26,5 milj. mk. peale.

Provintsiinimades asuvaist kinodest oleks 6 esimesjärgu kino võrdlemisi suure kulusummaga, kes saavad filmid otse teed peale Tallinnas demonstreerimist; siis 7 suuremat ja 18 vähemat võrdlemisi vähesel läbikäiguga. Kokku võiks provintsiinimade poolt väljamakstud summe hinnata 12,2 milj. mk.,—üle kahe korra vähemaks sellest, mis Tallinn ükski välja annab.

Kokku saaksime üldväljaminekuna filmide eest 38,7 m. mk., millises summas pole arvatud sisemaal produtseeritud filmid.

Siit tuleb maha arvata filmikontorite kulud, veod, post, maksud jne. Eestis, mille kohta täpseid andmeid võimatu saada. Pole arvatavasti liialdatud, kui neid 2 m. mk. peale arvame. Arvestades veel Eesti filmide pealt väljamaalt saadud summe, mis küll võrdlemisi väiksed, kuid siiski juba olemas, saame ümmarguselt 36 m. mk. väljaminevaid summe.

1925 ja 1926 a. näib, osaliste andmete järele otsustades, kino võidukäik veel täielikum olevat. Majanduslik kitsikus viib osa endist teatripublikut kinodesse. Programmid asuvad umbes samal tasapinnal kui 1924 a., selle kõrval tuleb kinosisid aga juuregi. 1926 a. lõpul avatakse luksuskino „Gloria“. Eksitus ei peaks suur olema, kui 1925 a. kohta sama väljamineku summa arvame kui 1924 a., 1926 a. aga 5% suurema (37,8 m. mk.).

UMBKAUDED ANDMED. — ÉVALUATIONS.

Eelneva osa kohta olid siiski ühed-teised andmed, mis lubasid teatud arvestusi teha. Võime arvata, et seal tehtud vead kuigi suured ei peaks olema, arvatavasti mitte üle 10%. Mõni neist on aga tõelikele arvule veelgi kahtlemata ligemal.

Järgmise osa kohta — meie reisijate kulud välismaal, välismaalaste kulud Eestis ja välja-

*) Ajakirjas „Ronk“ 1925.

rändajate poolt väljaviidud raha — puuduvad meil kindlamad tugipunktid.

Meie oludes on paremate andmete saamine täiesti võimalik, nagu allpool näeme, kuid jällegi sellekohasel korraldusel. Seni aga peame tegema umbkaudseid oletusi.

15. Reisijate kulud välismail.

Dépenses des voyageurs à l'étranger.

jaan. väljasõitn. 129 isik., viibinud välism. 5 758 p., s. o. keskm. 44 p.

veebr.	"	125	"	"	5 607	"	45
juunis	"	1 189	"	"	23 980	"	20
juulis	"	800	"	"	13 269	"	16

Üldse sel aastal välismail käinuist ligi 9 500 (arvestamata väljarännanud ja diplomaatiliste passidega sõitnud) annavad need 2243 üle $\frac{1}{5}$, seega kaunis iseloomustav osa. Ka paistab silma teatud järjekindlus arvudes: talvekuudel väljasõitnud on vähe ja kõik nad on pikemaks ajaks — keskmiselt 1,5 kuuks sõitnud, kuna suvekuudel on palju lühikeseajalisi sõite.

Kuna meie välismaile sõitjate kontingendis eriti jõukaid võrdlemisi vähe, rohkem aga äriasjus, tervise parandamiseks, õppimiseks sõitvaid jne. isikuid, ning enamjagu sõite on ette võetud meist elumaksumuse suhtes mitte väga erinevaise riikesse (eriti naaberriikesse), siis ei või kulutatud summe mitte väga kõrgeks arvata. Kauemajaliste viibijate kohta ületaks ta vaevalt 700 mk. päevas, lühemajaliste kohta võiks keskmiselt 1000 mk. päev arvata, sõidukulused ühes arvates.

Lugedes maist septembrini lühemajaliste sõitude ajaks (keskm. 20 p.) (5220 isik.) ja ülejäänud ajal pikemaid sõite oletades (keskm. 45 p.), saaksime üldise väljamaal viibitud ajana ligi 297 tuhat päeva ja kulutatud summana ligi 265 milj. mk.

Samasuguseid arvestusi tehes 1925 ja 1926 a. kohta, saaksime ümmarguselt Eesti riikkondsusest reisijate poolt välismail kulutatud summadena:

1924 a.	265 m. mk.
1925 a.	355 " "
1926 a.	320 " "

Siia ei kuulu muidugi ametlikud väljamaale komandeerimised ja väljarändajad, kes eraldi arvestatud.

Keskmiselt oleme arvanud seega 28 tuh. mk. reisi pealt. Lätis on samase arvestuse juures keskmine kulu reisi pealt arvatud 1 000 L. (72 tuh. mk.), kuna üldkulu tõusis 1925 a. 10,5 m. L. (756 m. mk.) 10 500 väljamaal käinu kohta.

16. Välismaalaste kulutused Eestis.

Dépenses des étrangers en Estonie.

Välismaalaste siinviibimise kestuse kohta lubab oletusi teha peatuslubamaks. Seda võetakse nimelt 20 mk. nädalas iga välismaalase (ja iga perekonnaliikme pealt üle 18 a. vanuses, olgugi ühisel passil) ja 10 mk. neilt välismaalasilt, kes enne 1 jaan. 1919 Eesti elama asunud.

Venelaste — Nansen'i passi omanikkude arvu meil arvab politseiosakond 16 000 peale. Arvates teiste riikide kodanikke, kes enne 1919 a. siin asusid, samuti ümmarguselt 2 000 peale, saaksime ligi 18 000 neid, kes nädalas 10 mk. peatuslubamaksu maksavad. Selle maksu aastasummat (1924 a. 9 360 tuh. mk.) peatuslubade eest üldse saadud summat (14 462 tuh. mk.) maha

arvates, saaksime 5 102 tuh. mk. ülejäänud välismaalaste kohta Arvates 20 mk. nädalas, annab see 255 tuh. nädalat.

Selle hulgas on arvatavasti veel ligi 2 000 välismaalast, kes siia tulnud peale 1919 a., kuid enam-vähem kestvas teenistuses, äritegevuses jne. tegutsevad, oma sissetulekut siit saades, kelle siinviibitud aeg (104 tuh. näd.) maha arvame.

Meie oludes ühes sõidukuludega keskmiselt ainult 500 mk. kulused päevas arvates, saaksime 151 tuh. ülejääva nädala kohta kulutatud summana ligi 530 milj. mk.

Siin pole veel arvestatud summad, mis saadud neilt välismaalasilt, kes Eestist ainult läbi sõitsid, ehk peatusid 1—5 päeva ja keda oli ligi 12,2 tuh. Sellevastu muidugi mitte kõik välismaalased ei viibinud siin peatusloa iganemise viimse päevani. Need mõlemad summad arvatavasti tasakaalustuvad.

1925 ja 1926 a. kohta peatuslubade maks on arvestatud kahjuks ühes registreerimismaksuga nii, et analoogilise kalkulatsiooni võimalus puudub.

Ligikaudset muutumist kõigil aladel summade vähenemise järele ühtlaselt oletades, võiksime välismaalaste poolt Eestis kulutatud summe võtta järgmiselt:

1924 a.	530 m. mk.
1925 a.	500 " "
1926 a.	450 " "

*

Raske on mingit seisukohta võtta ülalpool toodud reisijate läbikäigu kohta. Meie ei või isegi võimaliku vea suurnest aimata: võimalik, et tehtud arvutused on üsna tabavad, võib olla ka väga kaugel tõelikkusest.

Selleks, et midagi öelda, peaks ligikaudugi teada olema, kes on need välismaalased, kes meil käivad; kes on välismail rändavad eesti kodanikud ja millised on nende tüübilised võõrasmali viibimise ajad. Juba ühegi aasta andmete läbitöötamine annaks selles mõttes palju. Kahjuks on see võimalik ainult politseiosakonna kartoteegi reorganiseerimise järele (praegu on seal kõigi viimaste aastate kaardid segamini — tähestiku järjekorras ning kartoteegi sisu muutub iga päev).

Lätis, kus elumaksumus umbes samane, on maksubilansi koostamisel keskmise kuluna arvatud päevas 20 L. (1 440 mk.). Sissetulekut välismaalasil, kes seal kokku 1 541 tuh. päeva arvatakse veetnud olevat, arvati 1925 a. 31 m. L. (2 232 m. mk.). Ühtlasi on seal sissetulek välismaalasil suurim punkt, peale väliskaubanduse (291 m. L. üldbilansist).

Kui see arvestus liialdatuna tundub*), siis on meie poolt võetud arvud pigemini alla hinnatud.

Selge on aga, et ka meie bilansis reisijate läbikäik väikse tähtsusega pole. Kui meie arvutused õiged peaks olema, on reisijate poolt siin kulutatud summad umbes võrdsed meie kaubalaevastiku brutto-teenistusele.

Sarnane suur ala nõuab selgitamist, uurimist, et vajalikku ettenägelikkust avaldada. Muide, ei tarvitse me veel korraldama hakata järjekindlat statistikat reisijate liikumise ja võõraste majade koormatuse kohta, nagu on seda teinud turismist eriti huvitatud maad. Küll aga vääriks ala, mis rahvamajandusele 50—100 miljonit puhastulu annab (10—20% brutto-läbikäigust), vähemalt ühe aasta kohta olevate andmete läbitöötamist.

17. Väljaränd. Emigration.

Kuipalju meil rahvavarandus on kaotanud väljarännu tagajärjel, ei saa muidugi täpselt öelda. Viimaste

*) Lätlaste arvestuses on välismaalased peamiselt Läti kaupade ostjad ja läbisõitjad venelased, kes riietusega varustuvad; ka suvitajad.

kokkuvõtete järele (v. käesolev kuukiri) on väljarännanuid meil olnud:

1924 a.	1 222
1925 a.	2 676
1926 a.	2 426

Eriti suur tung avaldus 1925 a. Brasiiliasse, kuhu 1 637 isikut sõitis. Et enamuse meretaguseile maile asujaist moodustavad töölised ja teenijad, ning need välja rännanud just majandusliku kitsikuse tõttu, siis ei ole muidugi juttu suurte kapitalide väljaviimisest. Peamiselt tuleb arvestada sõidu- ning maandumisrahaga. Maandumisraha on mõnes riigis (Austraalias) võrdlemisi kõrge, kuid mitmed saavad selle laenuena, või saavad vastavalt maalt kutsed. Pealegi on ülaltoodud ühes arvatud ka lapsed, ja neid on ligi $\frac{1}{3}$.

Mitmesuguste kaalutluste põhjal, arvesse võttes sõiduraha maksumust jne., oleme järgmised ligikaudsed keskmised ühe väljarändaja kohta üles seadnud:

Austraalia	100 t. mk.
Kaanada ja Ühisriigid	50 t. „
Brasillia	30 t. „
Mujale keskmiselt	20 t. „

Muidugi läheb sõit mitmele palju kallimaks, näit. Austraaliasse maksab sõit keskmiselt 65 tuh. mk., maandumisraha 73 tuh. mk., kokku ligi 140 tuh. mk., kuid ülalmainitud asjaolude tõttu on keskmine summa vaevast kõrgem. Brasiiliasse sõitjast oli enamjaol sõit prii ja arvestada tuli ainult oma rahanatukesega. Vaevast aga võis see summa ka vähem olla, kuna igauks ikkagi asju ühes viis, ning mahajääva vara realiseeris.

Sarnase minimaalarvestuse järele võrdus väljarändajate poolt väljaviidud raha ümmarguselt:

Üldse

1924 a.	20 m. mk.
1925 a.	60 „ „
1926 a.	50 „ „

Samal ajal, kui väljaränd nii elavaks muutunud, on käimas siiski ka sisseränd. Opteerijaid Venemaalt, kes nüüd lihtreisijaina tulevad, oli vahest mõned üksikud. Kuid mujalt on kahtlemata siiski hulk isikuid sisse rännanud ja endale siin kestmata asupaiga loonud, kas siin teenistuses olles, agendina tegutsedes jne.

Kahjuks on ka siin täpsemate andmete saavutamise tuleviku küsimus. Igatahes aga ei ole nende poolt ühestoodud varandus nimetamisväärne.

Meie seniste arutuste tulemused oleme kokkuvõtlikult mahutanud Rahvasteliidu nomenklatuuri kohaselt toodud tabelisse (v. tab. 1).

18. Punktid, mille kohta meil andmed puuduvad, kuid millel kahtlemata oma suurem-vähem koht ka meie maksubilansis, oleks:

Articles concernant les questions n'ont pas été faites.

Kreediti alal:

- 1) Eraettevõtete poolt välismailt saadud laenuid ja väliskapitalide mahutused Eestis.
- 2) Pankade poolt välismailt saadud % ja komisjonid.

- 3) Salakaubitsemisega teenitud summad.
  - 4) Sisserännanud ja Eestis peatuma jäänud isikute ühestoodud väärtused ja raha.
  - 5) Eesti kunstnikkude, näitlejate jne. poolt välismailt Eesti toodud raha.
  - 6) Eesti kirjanduse, ajakirjanduse ning raamatute tellimised välismailt.
- Deebet alal:
- 7) Väliskapitalide eest makstud %.
  - 8) Muud makstud % ja komisjonid.
  - 9) Salakaubana sissetoodud kauba eest väljaläinud summad.
  - 10) Välismailt tellitud kirjandus ja ajakirjandus.
  - 11) Teadete puudumisel arvestamata jäänud väike osa riigioste välismailt.

Nende kohta võiks teha mõned märkused.

Välismailt saadud laenuid ja kapitali mahutuste kogusummat arvestavad mõned riigid ligikaudselt, eelmiste aastate kogemusil ja rahaturu seisukorda silmas pidades. See on aga ainult seal võimalik, kus võib kõnelda enam-vähem järjekindlast kapitalide juurevoolust. Meil mingisuguseist kindlaist tendentsist rääkida on raske — vähemalt puuduvad andmed nende olemasolust — ja sellepärast jääb ikkagi ainukeseks võimaluseks juuretunud kapitalide kohta ülevaadet saada see tee, mida enamjagu riike tarvitavad: otsekohene andme'e kogumine seltsidelt ja ettevõttele. Poola, Läti, Soome koguvad sarnaseid andmeid ja võivad täpseid kokkuvõtteid teha. Meil keeldutakse seni sarnaseid andmeid varustamast, ja puudub vastav seaduslik alus.

Tagajärjeks on see, et keegi siia paigutatud väliskapitali suurust ei tea. Ainukeseks katteks sinnapoole on ühe erapanga poolt liikvele lastud oletus (võib olla ka kindlam kokkuvõte), et meil aastas välismaile umbes 150 tuh. naela %%% tasuda tuleb¹⁾. Millised kapitalid siin arvatud, kas ehk ka kaubakrediidid arvestatud jne., ei tea.

Iseendast tundub umbes sarnane %%% summa kaunis usaldusväärne, sest oletades keskmiselt 8–12% maksmist, oleks siia mahutatud kapitali kogusumma 2,3–3,5 miljardit mk., mis kaugeltki väga suur arv pole. Meie eneste rahalisest ressurssest on teatavasti seni üldse rahakapitali sisemaale mahutatud ligi 13,5 miljardit, mida aga kapitali nälg mitmekordselt ületab, nii et ligi 3 miljardilise summa paigutamine üsna kergelt võis sündida, kui teda aga saada oli.

Et meil väliskapitali tõesti kaunis palju sisse on tulnud, seda näitavad muuseas selgesti pankade korrespondentide arved, milleis aasta algu ja aasta lõpu võrdlus on enamjaolt kaunis suurelt meie kahjuks. Kahjuks aga on paljudel pankadel välis- ja sisemaa korrespondendid

¹⁾ Estonian Economic Review (Scheel'i panga väljaanne nr. 4).

Tab. 1. EESTI MAKSUBILANSI TÄHTSAMAD ELEMENDID 1924—26 a. milj. mk.
ÉVALUATION DE LA BALANCE DES PAIEMENTS DE L'ESTONIE 1924—26 (millions de marks).

Täpsed arvud on antud 1 kümnendikmargiga; ligikaudsed — ilma selleta.
Les données exactes sont désignées avec un nombre décimal; les estimations en chiffres ronds. Chiffres indiqués sont des chiffres bruts.

	1924	1925	1926	
A. KREEDIT (saadud summad).				MOUVEMENT DES ENTRÉES OU DU CRÉDIT. (Exportations).
I. Kaubad.				I. MARCHANDISES.
1. a) Väljavedu kalendriaastal — fob — ühes arvatud postpakid; riigi müügid (peale allp. main.); kingitused — ilma allpool loetletu	7 865,8	9 664,6	9 623,6	1. a) Exportation de marchandises.
b) Müüdid laevade eest saadud (seni puudunud arvud 1)	9,1	21,5	18,9	b) Navires vendus, (chiffres non publiés).
c) Välja veetud hõbedat	19,1	5,4	10,8	c) Exportation de l'argent.
Kokku väljavedu	7 894,0	9 691,5	9 653,3	Total de l'exportation.
Peale selle: kulla väljavedu (v. p. 4), töötasu transiitkaupade täiendava ümber- töötamise eest (v. p. 19), välisriikide laevadele müüdü varustus jne. ja nende kul- tused sadamais (v. p. 18), sissetulekud transiidist (v. p. 19)				
2. Kauba fob väärtuse väljaarvamiseks teha p. 1 antud arvus vastav parandus	—	—	—	2. Correction au chiffre indiqué en p. 1 pour obtenir la valeur commerciale f. o. b.
3. Salakaup	+...	+...	+...	3. Contrebande.
II. Kulla ja raha väljavedu.				II. LINGOTS, ESPÈCES & BILLETS.
4. Kulda (müntimata ja münditud) väljamaale viidud	0,4	0,8	5,3	4. Lingots & espèces d'or exportés.
5. Muust metallist rahade väljavedu	—	—	—	5. Espèces (autres qu'en or) exportées.
6. Paberraha väljavedu	—	—	—	6. Billets n. i. a.
7. Kauba fob väärtuse väljaarvamiseks teha p. 4 ja 5 antud arvudes vastav parandused	—	—	—	7. Correction pour obtenir la valeur commerciale f. o. b.
III. Kapitalide liikumine.				III. MOUVEMENT DES CAPITAUX.
8. Välisriikide ja nende omavalitsuste poolt tasutud võlad	6,0	24,0	—	8. Rentrées afférentes à l'amortissement d'emprunts contractés par les gouvernements étrangers.
9. Muude võlgade kustutus	—	—	—	9. Rentrées afférentes à l'amortissement d'autres emprunts.
10. Välismaile müüdü siseväärtpaperid (juba väljaantud)	—	—	—	10. Titres d'emprunts intérieurs (déjà existants) vendus à l'étranger.
11. Välisväärtpaperite tagasimüük välismaile	—	—	—	11. Titres étrangers revendus à l'étranger.
12. a) Välisriikidelt Valtisuse vastutusel saadud laenud	180,0	—	234,8	12. a) Emprunts contractés sous responsabilité du Gouvernement.
b) Välisriikidelt Valtisuse vastutusel saadud kaubakrediidid	42,6	36,7	19,1	b) Crédit commercial contracté par le Gouvernement.
13. Sisemaal asuvad liikumata varandused, mis välismaalasilise müüdü	...	...	36,5	13. Biens immeubles sis au pays et vendus à des étrangers.
14. Muud Eestisse paigutatud väliskapitalid	+...	+...	+..	14. Autres capitaux étrangers placés en Estonie.
IV. Protsendid ja dividendid.				IV. INTÉRÊTS ET DIVIDENDES.
15. Välisriikide ehk nende omavalitsuste võlgade (tegelikult tasutud) protsendid	—	—	—	15. Intérêts afférents à des emprunts émis par des municipalités ou des gouvernements étrangers et effectivement perçus.
16. Välismaile paigutatud kapitalidelt saadud protsendid ja dividendid	—	—	—	16. Autres intérêts et dividendes afférents à des capitaux placés à l'étranger et effectivement perçus.
V. Muud.				V. DIVERS.
17. Prahid, aja peale üiritud laevade tasu, reisijate veoraha ja t. s. oma laevade sissetulekud meretranspordi ja väliskaubanduse alal 1)	373	316	454	17. Frets ¹⁾ , loyer des navires loués par chartepartie, frais de transport des voyageurs et recettes similaires, réalisées par des navires nationaux dans toutes opérations de commerce extérieur.
18. Välisriikide laevade poolt Eesti sadamais				18. Dépenses des navires étrangers dans les ports nationaux:
a) Makstud sadamamaksud	35	40	36	a) Droits de port acquittés.
b) Muud laevade ja nende meeskonna poolt tehtud kulutused	40	45	40	b) Provisions, matériel et autres dépenses des navires étrangers et de leur personnel dans les ports nationaux.
19. Saadud				19.
a) Transiitkaupade transporteerimisest raudteel	61,1	7,9	70,4	a) Transport des marchandises transit par chemins de fer.
b) Transiitkaupade laadimine, lossimine; altade ja elevaatori kordaseadmine jne.	35	25	30	b) Transbordement; entrepôts etc.
c) Vene kaupade täiendav ümber töötamine	6	23	12	c) Perfectionnement des march. transit.
20. Komisjonid, kindlustuspreemiad, kurtaaz ja muud sarnased sissetulekud:				20. Commissions, primes d'assurance, courtage et recettes similaires n. i. a.
a) Kindlustusseltside komisjonid, preemiad ja kahjude tasumine	160,8	173,2	175	a) Sociétés d'assurance.
b) Ruumide üür välisorganisatsioonidele, vene kaubaladudele jne.	10	10	10	b) Loyers divers.
c) Mitmesugused muud komisjonid	+...	+...	+...	c) Commissions diverses.
21. Saadud välisriikelt posti-, telegraafi- ja telefoniooperatsioonide eest ja postiga saadud rahasaadetsed	8,0	41,6	90,1	21. Recettes postales, télégraphiques et téléphoniques, n. i. a.
22. Sisserändajate ja tagasi tulnud väljarändajate poolt sissetoodud summad	+...	+...	+...	22. Fonds importés par des immigrants et par des émigrants revenus dans le pays.

¹⁾ Omamaa laevadel sisseveetud kaupade prahiraha, mis esineb nii käesolevas artiklis kui ka sisseveos (p. 29) on tõusnud aasta jooksul kuni 145 m. mk. — ¹⁾ Le fret des marchandises importées par des navires nationaux qui est compris dans le présent article ainsi que dans le p. 29 des importations, s'est élevé au cours de l'année à une somme d'environ 145 millions de mk.

	1924	1925	1926	
23. Väljarännanute poolt Eesti saadetud summad ja Eesti tulnud rahalised kingitused				23. Sommes envoyées par les émigrants et dons en espèces provenant de l'étranger n. i. a.
24. Välismaaliste reisijate ja turistide poolt Eestis tehtud kulutused				24. Sommes dépensées par les touristes et voyageurs étrangers.
25. Välisriikide poolt tehtud kulutused diplomaat- ja konsulaaresinduste peale Eestis; ametsoidud, ümberpaigutused, konverentsid ja erakorralised esindused	530	500	450	25. Dépenses des agents diplomatiques, consulaires et autres en Estonie.
26. Välismaail asuvaile „isikuile“ Eestis ülesnäidatud teenete eest saadud tasu	113	138	131	26. Rémunération des services rendus en Estonie à des „personnes“ domiciliées à l'étranger, n. i. a.
27. Viisade eest maksu saadud a) Eestis välismaalaste käest	0,6	0,9	0,6	27. Sommes perçues par le Gouvernement à l'étranger, n. i. a.
b) Eesti konsulaatide ja saatkondade poolt välismaail	10,1	9,2	5,7	28. Autres articles courants.
28. Muud jooksvad tulud	6,2	9,8	7	
Kokku	9 511,8	11 121,9	11 460,8	TOTAL GÉNÉRAL.
B. DEEBET (makstud summad).				MOUVEMENT DES SORTIES OU DU DÉBIT. (Importations).
I. Kaubad.				I. MARCHANDISES.
29. a) Sissevedu — erikaubandus kalendriaastal — cif — (ühes arvatud postpakid, riigi ostud (peale altp. nimet.); kingitused; kallismetallid — ilma allpool loetletu	8 192,31 ¹⁾	9 645,8 ¹⁾	9 541,9 ¹⁾	29. Importations de marchandises, (y compris les lingots d'argent sans les navires acquéris).
b) Ostetud laevade eest makstud (parandatud arvud ¹⁾)	18,0	26,7	17,2	b) Navires achetés à l'étranger (chiffres corrigés).
Kokku sissevedu	8 210,3	9 672,5	9 559,1	Totale l'importation.
Meie laevade kulutused välissadamais v. p. 46	—	—	—	30. Correction pour obtenir la valeur commerciale c. i. f.
30. Kauba cif väärtuse väljaarvamiseks teha p. 29 antud arvus vastav parandus	—	—	—	31. Contrebande.
31. Salakaup	—	—	—	II. LINGOTS, ESPÈCES & BILLETES.
II. Kulla ja raha sissevedu.				32. Lingots et espèces d'or importés (v.p.29).
32. Sisseveetud müntimata ja münditud kuld arvestatud p. 29	—	—	—	33. Espèces (autres qu'en or) importées (v. p. 29).
33. Sisseveetud münditud hõbe ja muud metallid arvestatud p. 29	—	—	—	34. Billets n. i. a.
34. Paberraha mujal nimetamata	—	—	—	35. Correction pour obtenir la valeur commerciale c. i. f.
35. Kauba cif väärtuse väljaarvamiseks teha p. 32 ja 33 antud arvudes vastav parandused	—	—	—	III. MOUVEMENT DES CAPITAUX.
III. Kapitalide liikumine.				36. Versements effectués pour l'amortissement de dettes contractées à l'étranger par l'Etat et par les municipalités.
36. Riigi ja omavalitsuste poolt välisriikele tasutud võlad	36,2	61,9	11,0	37. Versements effectués pour l'amortissement d'autres emprunts émis à l'étranger (dettes contractées sous respons. du Gouvernement).
37. Välisriikidest Valitsuse vastutusel saadud laenude tasumine	—	182,0	—	38. Rachat de titres d'emprunts intérieurs détenus précédemment à l'étranger.
38. Sise-väärtpaperite tagasiost välismailt	—	—	—	39. Achat de titres étrangers émis à l'étranger.
39. Välismaail väljaantud väärtpaperite ost	—	—	—	40. Souscription à de nouvelles émissions étrangères de capital.
40. Uue emissiooni väärtpaperite ost välismailt saadud laenude puhul	—	—	—	41. Biens immeubles achetés à l'étranger.
41. Välismailt ostetud liikumata varandus	—	—	—	42. Autres capitaux placés à l'étranger.
42. Muud välismaile paigutatud kapitalid	—	—	—	IV. INTÉRÊTS ET DIVIDENDES.
IV. Protsendid ja dividendid.				43. Intérêts afférents aux emprunts émis par l'Etat ou par les municipalités à l'étranger et effectivement versés.
43. Riigi ja omavalitsuste välisvõlgade tegelikult tasutud %	47,1	35,7	136,7	44. Intérêts et dividendes afférents aux capitaux étrangers placés en Estonie et effectivement versés (estimation approximative v. tab. 2).
44. Eestisse paigutatud väliskapitalidelt tegelikult tasutud protsendid ja dividendid (ligikaudselt arvestatud allpool, v. tab. 2)	—	—	—	V. DIVERS.
V. Muud.				45. Frets ¹⁾ , loyer des navires loués par chartepartie, frais de transport des voyageurs et et recettes similaires, réalisées par des navires étrangers dans toutes opérations du commerce intérieur et extérieur ²⁾ autres que les importations (les march. sont indiquées cif.)
45. Prahirahad, reisijate veo tasu ja muud sarnased tulud, mis välismaade laevad saanud (arvestatud väliskaubanduses)	—	—	—	46. Droits de port et autres dépenses (d'approvisionnement en combustibles etc.) des navires nationaux dans les ports étrangers.
46. Sadamamaksud ja muud meie laevade poolt tehtud kulutused (kütte-, söögi- jne. materjalid, parandused jne.) võõrais sadamais	149	138	182	47. Frais de transport payés à des agents de transport étrangers, n. i. a.
47. Välismaade transpordiantenditele makstud transporditasu	—	—	—	

¹⁾ Mereaanduse peavalitsuse andmeil ostetud laevade väärtus parandatud.

	1924	1925	1926	
48. Komisjonid, kindlustuspreemiad, kurtaaz ja muud sarnased väljaminekud: a) Kindlustusseltside komisjonid, preemiad ja kahjude tasumine	177,5	200,0	195	48. Commissions, primes d'assurances, courtage et paiements similaires, n. i. a.
49. Makstud välisriiklikele posti-, telegraafi-, telefoni- ja raadiooperatsioonide eest ning posti kaudu saadetud raha	16,8	15,6	45	49. Redevances postales, télégraphiques et téléphoniques, n. i. a.
50. Väljarändajate ja väljasõitnud immigran- tide poolt väljaviidud summad	20	60	50	50. Fonds exportés par des émigrants ou par des immigrants retournant dans leur pays.
51. Immigrantide poolt välismaile saadetud summad ja välismaile saadetud rahalised kingitused	arvestatud p. 49			51. Sommes transférées à l'étranger par des immigrants et dons en espèces envoyés à l'étranger, n. i. a.
52. Reisijate ja turistide poolt väljamaal tehtud kulutused	265	355	320	52. Dépenses effectuées à l'étranger par les touristes et les voyageurs nationaux.
53. Välismaal tehtud kulutused a) Eesti välisesinduste ülalpidamiseks . . . . . b) Ametsõidud, ümberpaigutused, konverent- sid ja erakorralised esindused välismaal	71,0 19,1	65,6 24,9	60 28,2	53. Dépenses effectuées à l'étranger par les agents diplomatiques, consulaires, etc.
54. Tasu välismaal asuvaile isikule ülesnäida- tud teenete eest	—	—	—	54. Rémunération des services rendus dans des pays étrangers à des «personnes» domiciliées en Estonie, n. i. a.
55. Muud Valitsuse poolt välismaal tehtud kulu- tused, mis mujal nimetamata: a) Eesti kodanikkude võõrsilt kojutoomine . . . . . b) Rahvusvahelised maksud . . . . . c) Mitmesugused väliskaubanduses arves- tamata ostud	1,5 6,3 35,6	1,5 5,5 105,8	1,5 6,6 73,5	55. Sommes dépensées par le Gouvernement à l'étranger, n. i. a. a) Dépenses pour les émigr. retournant dans l'Estonie b) Droits internationaux. c) Différentes acquisitions non comprises dans l'importation.
56. Muud kulud a) Kinofilmide üürimine väljamaalt . . . . . b) Muud mitmesugused kulud	36 2	36 2	38 2	56. Autres articles courants. a) Films cinématographiques. b) Divers.
Kokku	9 093,4	10 962,0	10 708,6	TOTAL GÉNÉRAL.

Tab. 2. MAKSUBILANSI LIGIKAUDNE LÕPPKOKKUVÕTE — CALCUL FINAL DE LA BALANCE DES PAIEMENTS.

Kreedit (saadud)	9 511,8	11 121,9	11 460,8	Crédit (entrées).
Deebet (makstud)	9 093,4	10 962,0	10 708,6	Débet (sorties).
Ülejääk	+ 418,4	+ 159,9	+ 752,2	Différence.
Sellest arvatavasti tasutud eriväliskapitali % ₁₀ %	250	275	300	Somme approximative des % ₁₀ % versés pour les capitaux étrangers privés.
Maksubilansi tulemus	+ 168,4	— 115,1	+ 452,2	DIFFÉRENCE (BALANCE DES PAIEMENTS).
Peale selle välismaalt aasta jooksul saadud eraka- pitalid, komisjonid ja kasu salakaubitsemisest	+ ...	+ ...	+ ...	En plus les capitaux étrangers placés en Estonie au cours de l'année, commissions perçues et contrebande.

koos arvatud ja muid erinevusi arvestusviisis; 1924 a. kohta puuduvad meie suurima era- panga — Scheeli — andmed jne., nii et ka siit mingid järeldusi ei saa teha.

Kuid ühtlasi, kuna väliskapitali paigutused enamjaolt tööstusesse ja kaubandusse sünnivad, ei tee see meile takistusi lõppkokkuvõtte tege- miseks. Need arvud tulevad kõne alla niipalju, kui võrd krediiti summasid ei jatku deebet- omade katteks. Muidu aga võime selle punkti kohta teadmiseks võtta, et peale meie poolt arvestatu, on veel olemas teatav sissetulekute osa — kapitalide juurevool, — mis aga tulevikus jälle välja maksta tuleb ja sellepärast sisuliselt, nagu J. Piekalkiewicz ütleb, „rahvamajandus- tompu vähendab“. Loodetavasti läheb korda neid arvusi tulevikus saavutada.

Pankade poolt välismaalt saa- dud % ja komisjonide teadmatusest on samuti kahju. Meil on põhjusi oletada, et selles punktis meil rohkem sissetulekuid oli, kui vastavaid väljaminekuid (venelasilt saadud

komisjonid), ja need on juba puhas teenistus, rahvamajanduslik pluss. Kahjuks ei anna praegused pankade aruanded selle kohta mingit ülevaadet. Ka sarnaste andmete kogumine on iseendast kergelt organiseeritav, kui ainult andmeid varustada tahetakse.

P. p. 4—6 (sisserännanute ja Eestis peatuma jäänud isikute poolt ühestoodud väärtused ja raha, samuti kui kunstnikkude poolt jne. ja kirjanduse jne. eest saadud summad) pole muidugi kuigi suured.

Mis aga jälle tõsiselt tähelepanu väärib, on salakaubitsemine. Siin on kaks ala — piiritusega kaubitsemine, mis enamjaolt sissetu- lekut annab, ja kõrgete tollide tõttu sisemaale valguv salakaup, mis väliskaubandusele täien- davalt raha välja viib. Piirikaubitsemisel täht- sust enam pole.

Esimese kohta on ligikaudne kokkuvõte tehtud ajakirjanduses²⁾. Piiritusega hangeldaja trusti 1926 a. puhastulu arvatakse seal 150 m. mk. peale. Kui võrd tõele see kokkuvõtte vastab, on

1) „Vaba Maa“ 5 apr.

sama raske öelda, kui see, palju sellest puhastulust välismailt saadud, ehk kuipalju sarnasest puhastulust rahvamajanduslikult tegelikku sissetulekut saadud, — viiakse ju suur osa sellest kahtlemata välismaa rahaasutisisesse, priisatakse läbi või hoitakse kusagil peidetult.

Üks on aga kindel — et see sissetulek katab meie „luksus“- ja muude kaupade salajase sisseveo ja teatav osa ülegi jääb, mis loodetavasti vähemalt ka muud väikesed meie poolt arvestamata kulutused tasakaalustab.

19. Lõppkokkuvõte. Kui nüüd suurima puuduva deebet punkti — eraväliskapitalide eest makstud % — summana võtame ülalmainitud pangandustegelase arvamise järele 150 t. £ — umbes 275 m. mk., siis võiksime teha ligikaudse lõppkokkuvõtte.

Muidugi võis viimane, aasta keskmisena oletatud summa aastate kestel kõikuda. Oletades enamjao kapitalide saamist meie „Gründerturni“ ajajärgul — 1921--23 a.—ja umbes ühtlast juurevoolu 1924—26 a., saaksime ümmarguselt selle summa suurenemise umbes 250—275—300¹⁾, mille ka võtame. Lõppkokkuvõtte on toodud tab. 2.

*

Meie käesolevaid arvestusi ei saa muidugi pidada täpseiks, ent praktilisiks otstarbeiks omavad nad küllaldase täpsuse, ning pole halvemad, kui enamjao riikide analoogilised arvestused. Seda näeme järgnevast kaalutlusest. Hulk toodud andmeid on saadud täpsetena. Kuivõrd kõik riigid väliskaubanduse andmeid loevad täpsete hulka, oleme ka meie õigustatud seda tegema. Jääb rida ligikaudseid andmeid, millede kõikumise arvame 10% peale, olgugi et mõned neist tõelikkusele palju ligemal. Arvates reisijate kulude võimaliku vea 30% peale, saame, näiteks, 1926 a. kohta kogu võimaliku kõikumisena ligi 230 m. mk., s. o. umbes 2% arvestatud üldbilansist (11 460,8 m. mk. Kui meie poolt arvestamata väliskapitalide juurevoolu, komisjonid ja kasu salakaubaveost arvame umbkaudselt ja laiutatult 300 m. mk. peale, ka siis oleks võimalik kõikumine ainult ligi 5—6%.

Üldiselt aga loetakse kuni 10% võimaliku veaga maksubilansid esimesjärgu täpsusega.

Muidugi oleks võimalikul veel suurem tähtsus siis, kui ta meie kahjuks oleks. Ülaltoodu alusel aga võime kindlasti oletada, et täpne tulemus bilanssi veelgi meie kasuks võiks

muuta, kuigi ei tea kui palju. Sellepärast võime neid arve üldiseks orienteerumiseks pidada täiesti rahuldavaiks.

*

Kui eelmisi arvestusi olukorrale vastavaiks lugeda, on meie maksubilanss olnud 1924 a. üle poolteistsaja m. mk. aktiivne ja 1925 a. 115,1 m. mk. võrra passiivne. 1926 a. aktiivsus aga viib kaugelt tasakaalu ka eelmise aasta passiviteedi. Kolme aasta keskmisena saame ligi 170 m. mk. aastast aktiviteeti.

Muidugi pole see aktiviteet kuigi suur — 11 miljardilise bilansist vaevalt üle 1%, nõnda et *praktiliselt jutt on õieti ainult tasakaalust noalterapeal*, kuid ometi kalduvusega meie kasuks.

Sarnane asjaolu seletab ka otseteed, kuidas meie rahakursis stabiilteet viimaseil aastail on säilinud ilma mingisuguste erakorraliste abinõudeta ja kuludeta, peale 1924 a. kriisi võitmist; raha väljavool on rohkem kui tasakaalu viidud sissevooluga.

*

Mida meie ise sellel alal oleme suutnud, näeme kohe, kui kõrvaldame laenude ja % tasumiste mõju, et näha, kuidas oleks kujunenud maksubilanss, kui laenusid poleks tehtud ega nende % tasutud (arvestamata erakapitale)

	1924	1925	1926
Laenu saadud	222,6	36,7	253,9
Laenusid ja % tasutud	83,3	279,5	147,7
Rohkem laenatud	139,3	—	106,2
Rohkem tasutud	—	242,9	—
Maksubilanss	+168,4	-115,1	+452,2
Maksubilansi kuju, kui laenusid poleks tehtud ega nende % tasutud	+29,1	+127,8	+346,0

1924 a. aitasid tasakaalu päästa välislaenu (eriti Tallinna veevärgi laen, mis nähtavasti sellepärast ka ebasoodsail tingimusil tehti). Ilma nendeta oleks tasakaalu saavutamine olnud küsitav, sest kokkuvõttes ülejääv väike aktiviteet võis kriitilisel silmapilgul veel mitte eksisteerida (ja nii vist ka oli).

1925 a. kõveneb seisukord. Poleks me sel aastal välislaene nii suure summa peale tasunud, oleks sellel aastal passiviteedi asemel sama suur aktiviteet olnud. Ent just selle tõttu tundus meie rahanduslik seisukord sedavõrd tugevana, et ebasoodsat veevärgi laenu ei kar-detud tasuda.

Ning 1926 a. ka ilma välislaenu deta oleks meie olnud seisukorra peremehed, kuid läks korda peale selle saavutada kaubakrediidi taolist, sisuliselt siiski kapitalilaenu raudteematerjali ostmiseks.

*

¹⁾ Muidugi on see viimane võtte oletatav fiktsioon, mingisuguse progressiooni saamiseks; pole mingisuguseid vastavaid andmeid.

Sisulise ettekujutuse saame, kui vaatleme milliseil aladel bilanss meie kasuks ja kahjaks oli.

	1924	1925	1926
Väliskaubanduse aktiivsus + või passiivsus—	-316,3	+ 19,0	+ 94,2
Teiste, peale võlgade ja võlatasumiste, maksubilansi osade aktiivsus või passiivsus (ilma võlgade ja võlatasumisteta)	+345,4	+108,3	+251,8
Üldbilansi aktiivsus või passiivsus (ilma võlgade ja võlatasumistega)	+ 29,1	+127,3	+346,0
Üldbilanss (ühes võlgade ja võlatasumistega)	+168,4	-115,1	+452,2

Vaatamata sellele, et väliskaubandusbilanss 1924 a. oli kõvasti passiivne, viisid mõned krediti punktid maksubilansi umbes tasakaalu. Järgneval aastal oli küll nii väliskaubanduses kui ka mujal saavutatud väike aktiveete, aga võlgade tasumine tegi maksubilansi siiski passiivseks. 1926 a. aktiveete mõlemas osas andis üldise aktiveedi suurenemise.

Muud meie maksubilansi alad, peale väliskaubanduse, näitavad pidevat aktiveedi tendentsi, mis isegi väliskaubanduse vähemat passiivteeti üle võib kaaluda. Väliskaubanduse aktiveedi korral aga näib meie maksubilanss alati soodsaks kujunevat.

Võib ainult kahjatseda, et need „muud aktiivad“ võrdlevalt nii väikesed on. Väliskaubanduse % üldbilansist (meie arvud) oli:

	Väljaveol	Sisseveol
1924	82,9	86,3
1925	87,1	86,9
1926	84,2	83,4

Paljuil riikel, kameie naabril Lätil, on väliskaubanduse tähtsus palju vähem*). Võimalik, et ka meil see vahekord veidi teisem on (reisijate kulutused jne.), mis paremate andmete saamisel selgub, kuid igatahes suuri üllatusi küll oodata ei maksa: meie maksubilanssi mõjutab peamiselt väliskaubandus. Ja kui teisel aladel suuremad ülejäägid tuleks, läheks nad kahtlemata eeskätt ja enamjaolt suurendamiseks sisseveole, mis nüüd kokku surutud. Pole kahtlust, et 1926 a. võrdlemisi soodus maksubilanss on ühtlasi 1927 a. sisseveo suurenemise põhjuseks.

*

„Soodus“ väliskaubandusbilanss ei näita veel maksubilansi soodsat vahekorda. Vähe sellest — ta ei näita ka väliskaubandusbilansi soodsust või ebasoodsust täpselt; lihtne kaupade väljamaale toimetamine ja nende eest raha saamine ei näita veel, et sellega ka teenitud

oleks. Kasu oleneb häälingimusi vastusaadud kaupast, rahast ehk muist väärtusist ja teeneist.

„Soodus“ kaubabilanss näitab ainult, et maksubilansis kaup ei bilanseeru mitte kaubaga, vaid osa kaupa on vahetatud teiste väärtuste ja teenete vastu.

Umbes samane puudus on ka maksubilansil. Muidugi näitab meie kasuks olev saldo, et vastava summa on meie rahvamajandus rohkem saanud; kui sellest veel maha arvata laenatud summad, siis näitab ülejääk rohkem teenitud summat. Kuid sellest summast ei selgu veel, kas on ta puhas teenistus, rikastumine, või ainult kokkuvõtteid, mis saavutatud äärmiste jõupingutustega, kõiksuguste kitsenduste tagajärjel ja jättes ostmata paljuid väga tarvilikke esemeid.

Kuna suurimaks mõjuriks 1926 a. bilansi aktiveedile oli väliskaubanduse aktiveete, väliskaubandus aga eelmise 1925 aasta omaga võrreldes tagasiminekut näitas, eriti sissevedu, siis järgneb sellest, et siin tegemist küll lihtsalt kokkuvõttega.

Seda olukorda süvendab veel asjaolu, et 1926 a. kvantitatiivselt palju suurem hulk kaupa väljaveoks produtseeriti, kui eelmisel aastal, kuid hindade languse tõttu saadi raha selle kauba eest vähem. Ainult kolme aine — liha, või ja munade — väljaveo alal oleks me 1925a. hindadega ligi 500 m. mk. rohkem saanud, kui nüüd tegelikult saadi. Arvates ühes ka teisi aineid, ei jää summa, mille peale 1925 a. turu konjunktuuri juures võis kalkulatsioone teha, mitte palju miljardist mk. alla. Muidugi ei või selle kui reaalse kahjuga arvestada, kuid ometi on 1926 a. nende kaupade produtseerimiseks palju rohkem kapitale kulutatud, kui 1925 a. ja mõnikord võis saadud raha minna ainult äratarvitatud kapitali asetamiseks.

Kõiki neid asjaolusid arvestades, ei tule 1926 a. maksubilanss kahtlemata olnud ülejääki käsitada kui mingit rikastumist, vaid see on kokkuvõtteid, mida on teostatud suurte kitsenduste ja jõupingutustega, ebasoodsa turukonjunktuuri kiuste.

Muidugi ei taha me sellega öelda, et see kokkuvõtteid teadlik oleks olnud — ta järgneb iseendast elamisstandardi kokkutõmbamisele, kaubamüügi vähenemisele ja kapitali puudusele, mis meil viimaseil aastail märgata. Väliskaubandusse võis paiskuda ainult see osa kapitali, mis äramüüdnud kaubast vabanes.

*

*) 1925 a. Lätis väljaveo 56% ja sissevedu 85% arvatud maksubilansist. Ameerika-Ühisriikel oli see samal aastal 66 ja 78%.

Kõige meie vaesuse juures paistab silma, et meie laenusid mitte ainult ei tee, vaid neid kõik aeg ka tasunud oleme. Kuid ühes sellega on *võlgade tasumine meie teine suurim probleem.*

1926 a. algas meie välisvõlgade % järjekindlam tasumine. Vaatamata kaunis suure summa peale, polnud see veel võla ja kapitali % täisnorm, vaid järgnevail aastail suureneb ta tunduvalt. Ühtlasi tulevad sellele lisaks neil aastail tehtud võlgade tasumised.

Kui eespool erakapitalide protsentideks arvatud ligi 300 m. mk. sellele juure arvame, tõusevad lähemal aastail meie rahvamajanduse poolt välisriikele makstavad % ligi 500 m. mk., arvamata Rahvasteliidu toetusel kavatsatud laenu %₀. Ühes sellega tõusevad need % aga tõenäoliselt üle 800 m. mk.

Meil pole mingit põhjust oletada tunduivat saldo suurenemist meie kasuks ühelgi sarnasel alal, mis *oleneb ka välisriikest*—ei reisijate liikumises, ei transiidis, ega sadamamaksudes, komisjonides jne. ei oska oletada meie sissetulekute suurenemist. Ainsad alad, mis peamiselt meist olenevad — väliskaubandus ja laevamine — on need, millede peale *kavatsusi* võib teha. *Täiendav sissetulek neilt aladelt peab vähemalt juuretulevate % võrra—300 m. mk. kasvama.*

Kui seda ei sünni, kannatab maksubilansi tasakaal.

Nii võitlevad meil siin imperatiivne *vajadus* maksubilansi tasakaalu säilida ja *püüd* suuremaks sisseveoks, tarvidus välismaa saadusis ning toiduaineis.

*

Selles võitluses, mis ühtlasi on ka võitlus meie raha stabiilsiteedi ja selle kõikuvuse vahel, ning mis niivõrd noateral sünnib, peame kiiremas korras varustuma samade mõõduabinõudega, mis teisel riikel juba olemas, — algama korralikkude maksubilansside koostamist. Liig kalliks läheb bilansi tasakaalu kaotamist ainult rahaturu võngetes leida, kui juba kaugele üle mindud.

Meil on see ka võrdlemisi lihtne. Vaja ainult rohkem usaldust. Kõiki andmeid laevamise sissetulekute, välismailt saadud kapitalide, sinna makstud % ja dividendide, kaubakrediitide jne. kohta on kõigelihtsam otseteed ja üksikasjaliselt kokku võtta, kui algmaterjalid kompetentse asutise (kaub.-tööstuskoja) poolt, kas või usaldusmeeste läbi, kogutud.

Nagu mitme suurema riigi kogemused näitavad, saab sarnaseid andmeid täpselt kokku võtta. Oletuslikuks jääks ainult reisijate kulud. Ent ka siin võib vastav uuring nende koosseisu kohta anda paremat alust oletusiks, kui praegu olemas.

Kuna reisijate kulud moodustavad umbes 5% üldbilansist, ja ainult nende arvude kõikuvus oleks 10%, siis võiks vea meie maksubilansis suruda alla 1%. Oletades siiski mõnede andmete mittedaamist, võiks võimalikku viga arvestada 3—5%₀— s. o. saavutaksime sellel alal senini vaevalt oletatava täpsuse,

B A
202

167 151Ú